

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

**RAKENDUSMAJANDUSTEADUSLIKE
DISTSIPLIINIDE ÕPETAMISE
METOODIKA KÜSIMUSI**

I

TARTU 1974

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

RAKENDUSMAJANDUSTEADUSLIKE
DISTSIPLIINIDE ÕPETAMISE
METOODIKA KÜSIMUSI

I

TARTU 1974

Kinnitatud Majandusteaduskonna nõukogus
25. jaan. 1974. a.

S a a t e k s

Käesolevasse kogumikku on koondatud TRÜ, TPI ja EPA majandusteaduskondade õppejõudude uurimuste lühikokkuvõtted viimase paari aasta töötulemustest majandusteadusliku terminoloogia, õpetamise meetodika, matemaatilis-statistiliste mudelite kasutamise ja teiste aktuaalsete majandusteaduslike probleemide vallast.

Väljaande eesmärk on tutvustada autorite uurimisuundi ja esialgseid tulemusi ning kutsuda esile mõtteavaldusi, sest kogumikus esitatud terminoloogia ja õpetamise meetodika vajavad ühtlustamist.

Matemaatika sissetungimine majandusteadusse on viinud üksikud majandusteaduse alad kokkupuutesse matemaatiliste teadustega. Majandusteadlase uurimishaare on samal ajal aga kitsenenud. Sellest tulenes vajadus tutvustada oma töösuundi ja uurimistulemusi laiemale ringkonnale.

T o i m e t a j a

MAJANDUSALASE OSKUSKEELE KORRALDAMISE MÕNINGAID ÜLDPÕHIMÕTTEID

U. M e r e s t e

TPI statistika ja raamatupidamise kateeder

Keel on mitte ainult suhtlemis- või väljendus-, vaid ka tunnetusvahend. Keele abil mitte ainult ei fikseerita seda, mis teaduses juba loodud, vaid jõutakse ka uutele teadmistele. Nii mõjustab oskuskeel otseselt teaduse arengut: soodustab või takistab seda, olenevalt sellest, kas ta on nõutavalt arenenud või ei.

Mis tahes eriala oskussõnavara loomine ja oskuskeele korraldamine on kõigepealt vastavat eriala käsitleva teaduse probleem. Järelikult on majandusosalase sõnavara loomine ja korraldamine majandusteadlaste ülesanne. Ei ole põhjust arvata, et keeleteadlased peaksid hakkama majandusteaduse jaoks "keelt tegema"; see ei annaks häid tulemusi. Ent väär on ka vastupidine: keeleteaduses väljakujunenud põhimõtteid ignoreeriv "metsik" sõnalooming. Parimaid tulemusi annab tihe koostöö majandus- ja keeleteadlaste vahel.

Oskussõnade tuletamises võib eristada kolme eri juhtu. E s m a s e l t , täiesti vabana teiste keelte mõjust, tuletatakse termineid keeles, milles uutele mõistetele antakse nimetusi üldse esmakordselt. T e i s e s e terminiloominguga on tegemist siis, kui teadusliku töö käigus tutvutakse teiste keelte piirkonnas väljakujunenud uute mõistetega ning püütakse neile leida oma keele süsteemi sobivaid nimetusi. Siingi lähtutakse mõistest, ent

oskussõna valikut mõjustab oluliselt teine keel, milles uus mõiste on oma oskussõna saanud varem. K o l m a n d a n e terminituletus lähtub mingis võõrkeeles olemasolevast oskussõnast ja püüab leida sellele omakeelset vastet, ilma et selle mõistet täpselt teataks. See moodus on õigupoolest ebateaduslik, sest mõiste kui teaduse element jääb vastevalikul tagaplaanile või üldse kõrvale ja ekvivalentset seost püütakse leida ainult sõnade kui keele-elementide vahel.

Kogu eestikeelne teaduslik sõnavara on saanud teisesel ja kolmandasel teel; esmastekkeliste terminite osatähtsus on suhteliselt väike. Esmase terminiloomingu väike ja vähenev osakaal pole siiski ainuomane väikestele keeltele.

Tänapäeval ei ületa ühegi keele piirkonnas tehtavate teaduslike uuringute hulk mujal maailmas, s. o. väljaspool seda keelepiirkonda tehtavate uuringute koguhulka. Seetõttu on esmase terminiloomingu osatähtsus isegi suurimates keeltes aastatega üha vähenenud ja praegu juba võrdlemisi tagasihoidlik. Väga oluline on seejuures ajategur - see, missuguse keele piirkonnas mingi teadus kõige enne areneb. Nii on vene keel avaldanud olulist mõju paljude teiste keelte terminoloogiale kosmonautika valdkonnas; kogu majandusteaduslik põhiterminoloogia on vene keelde soetatud aga teisele terminiloomingu korras - peaaegjalikult saksa, vähemal määral inglise keele eeskujul.

Eesti majandusalase oskussõnavara kujunemisele on mõjurud halvasti kolmandase terminituletuse liiga suur osatähtsus. Kuigi sel teel on saadud häidki tuletisi ja loodud paljude paralleelvormide näol sõnavaru, mille seast võib edaspidi hakata väärtuslikumat välja sorteerima, tuleks seda tuletusviisi kui ebaratsionaalset vältida. Kõikide vaherditega tuleks aga edaspidi püüda t õ s t a t e i s e s e t e r m i n i t u l e t u s e o s a t ä h t s u s t ning läheneda seejuures arendatavate mõttekäikude struktuuri arutlustele, millele tuginetakse terminite esmasloomingu oludes.

Äärmiselt oluline on osakussõnade teisesel tuletamisel

kriitiline suhtumine lähtekeele terminoloogiasse. Maailmas pole ainsatki keelt, mille oskussõnavaras poleks mõnesuguseid puudusi (lünki, liigset sünonüümiat ja homonüümiat, ebasüsteemsust jms.). Neid ebakohti tuleb püüda tundma õppida, laenata teistest keeltest ainult seda, mis meie oskuskeelt tõepoolest edasi arendab.

Terminite teisesel tuletamisel saadakse häid tulemusi, kui peetakse silmas eeskätt terminisüsteeme, mitte ainult üksiksõnu, ja eelistatakse produktiivsemaid sõnakujusid, s. o. selliseid, millest saab suuremal arvul edasituletisi. Kui neid uusi edasituletisi, millele teistes keeltes ei tarvitse täpseid sõnalisi ja mõistelisi ekvivalente esialgu ollagi, saab tähenduslikult täpsemalt eristada kui siiani teiste keelte eeskujul kasutatud mõisteid ja kui sellel eristamisel on teaduse seisukohalt tähtsust, võib terminoloogia arendamine kasvada loomulikul teel teaduse mõistestiku, s. t. teaduse enda arendamiseks. Seda võimalust tuleks järjekindlalt silmas pidada.

Oskuskeele taotletakse vältida nii terminite mitmetähenduslikkust kui ka samatähenduslike oskussõnade rohkust (sünonüümiat). Mõlemad nähtused on ebasoovitavad, ent mitte ühesugusel määral. Teaduse arendamishuvide seisukohalt on kahjulikum esimene, terminite mitmetähenduslikkus, mis ei võimalda käsitletavaid objekte piisava täpsusega eristada. Positiivset mitmetähenduslikkust pole olemas. Küll aga on ebasoovitava sünonüümiat kõrval olemas ka positiivne samatähenduslikkus ehk sünonüümiat, mida tuleb püüda säilitada ja edasi arendada: see on sünonüümiat oma- ja rahvusvaheliste terminipaaride vahel, näit. nimetav ehk nominatiiv, ainsus ehk singular, tasuvus ehk rentaablus, tehis- ehk sünteeliline aine jm. Selliste mõistete niisugune "täpsustamine" aga, millega taotletakse kinnistada neile rangelt erinevaid mõisteid, et kõrvaldada nende sünonüümsus, võib terminoloogilist süsteemi ainult kahjustada.

Kuigi tuleb vältida nii terminite mitme- kui samatähenduslikkust, on nii teaduse kui keele arendamise seis-

kohalt olulisem pöörata peamine tähelepanu mitmetähenduslakkuse vastu võitlemisele. Suhteliselt primitiivsetes terminoloogia-alastes arutlustes pööratakse meil siiani peatähelepanu enamasti kahjuks sünonüümia kõrvaldamisele.

Terminoloogia korraldamise tähtsamaid eesmärgi on soetada eesti keelde kõik oskussõnad, mis on majandusteaduse mitmekesiste objektide tähistamiseks olemas teistes keeltes, eeskätt vene, saksa ja inglise keeles, ning tagada kõigi oskussõnade loogiline seostatus nii omavahel kui ka keele üldsõnavaraga. Selle taotluse realiseerimist rakendab asjaolu, et elavad keeled ei ole sünkroonsed ega ka absoluutselt sünkroniseeritavad. Püüd soetada mis tahes erialal (sealhulgas ka majandusteaduses) eesti keelde täpselt niisama hea terminoloogia, kui on olemas teistes keeltes, ei saa seepärast üldjuhul anda rahuldavaid tulemusi. Rahuldavaid tulemusi võib tagada ainult taotlus töötada välja parem terminoloogia, kui on olemas mis tahes teises keeles. Seda nn. ületusprintsipi rakendatakse tegelikult kõigis keeltes.

AUTOTRANSPOORDIALASEST TERMINOLOOGIAST

J. K i v i s t i k

EPA põllumajandusökonoomika kateeder

Igal aastal võetakse rahvamajanduses kasutusele uusi seadmeid, masinaid ja transpordivahendeid. Eriti kiire on transpordivahendite tehniline progress. Seoses tootmise spetsialiseerumise ja tootmisharu suurenemisega nii tööstuses kui ka põllumajanduses omandab transport neid ühendava lülina järjest suurema tähtsuse. Üha rohkem on hakatud analüüsima transpordipargi tööd nii põllumajanduses kui ka üldkasutatavas autotranspordis. Seetõttu vajatakse nii praktilises tootmistöös, veel enam aga teaduslikes uurimustes ühtset ning täpset terminoloogiat.

Alljärgnevalt on avaldatud mõningaid mõtteid autotranspordis kasutatava terminoloogia kohta. Terminoloogia täpsustamine ja ühtlustamine on vajalik autode liigituse, mitmete konstruktsioonielementide, aga ka autode kasutamist iseloomustavate näitajate osas. Terminoloogia peaks olema ühtne nii põllumajanduses kui ka teistes rahvamajandusharudes.

Autode liigitus ja terminoloogia on toodud Eesti NSV Autotranspordi ja Maanteede Ministeeriumi informatsiooni- lehes (1970, nr. 34). Samuti on autode terminoloogia antud P. Silla koostatud brošüüris "Teedeehituse oskussõnu" (Tallinn, 1971; lk. 6). Mõlemas nimistus on ära toodud termin "madelauto". Praktilises keelepruugis ja kirjutistes on aga "madelauto" vähe juurdunud. Järelikult tuleks

nimetatud ja teisi uudissõnu rohkem tutvustada ja sobivuse korral ka kõikjal rakendada. Mõlemas autode liigituses puudub "platvormauto". Et aga konteinervedude osatähtsuse suurendamisel leiavad "platvormautod", s. o. ilma veokastita, ainult platvormiga autod rohkem kasutamist, peaksid nad olema esindatud ka veoautode liigituses. Sobiv sõna on "eri-auto", praegu puudub aga heakõlaline vaste "spetsialiseeritud auto" jaoks. Kallutamissuundade täpsemaks iseloomustamiseks tuleks kasutusele võtta termin "kolmkülg-kallurauto". Veoautode liigituses funktsioonide järgi peaks olema toodud ka põllumajanduses kasutatav "külviauto".

Ebaselgust esineb ka autode konstruktsioonielementide nimetustes. Veoautode "küljeluuk" või lihtsalt "luuk" on vastuvõetav sõna. Sobib ka "kõrgluuk" ja "võrkluuk". Kui aga veokast on tehtud kõrgemaks, räägitakse "lisaluukidest". See võib aga viia ka mõttelisele ebaselgusele ja järelikult on vajadus vastuvõetavama termini järele.

Täiendamist vajab ka haagiste nimistu. Sobivad terminid on "madel-", "kallur-", "platvorm-", "sedul-" ja "tsisterahaagis". Puudub senini aga käibesõna niisuguse haagise jaoks, mida saab kasutada nii auto- kui ka traktorihaagisena. Sobivaks nimetuseks näib olevat "universaalhaagis". Haagise telgede arvu iseloomustamiseks tunduvad aga pikad ja kohmakad väljendid "ühe-" ja "kaheteljeline". Traktori veoplaati võiksime nimetada "plaathaagiseks".

Veoautode kasutamise analüüsimisel sobib näitajate süsteem, mille autor avaldas "Rakendusmajandusteaduste õpetamise metoodika VI vabariikliku konverentsi teesides" (Tartu, 1971). Siinkohal tuleks veelkord rõhutada sõna "kandjõud" ebasobivust, vaatamata sellele, et teda kõigis ametlikes väljaannetes kasutatakse. Nimetatu tuleks asendada sõnaga "kandevõime", mis nii sisult kui ka vormilt oleks õigem.

Veondusalane terminoloogia on suhteliselt kiiresti muutuv. Praktilises keelepruugis juurdunud sõnad, kuigi nad pole vastuvõetavad keele ilu või otstarbekuse seisukohalt,

on visad kaduma. Seetõttu vajab veendusala terminoloogia täiendamine erilist tähelepanu ja operatiivsust.

FONDIDE JA VAHENDITE MÕISTETES ON VAJALIK SENISEST SUUREM SELGUS

H. S a r v

EPA põllumajandusökonoomika kateeder

Majandusteaduslikus kirjanduses põimuvad tootmisfondide ja -vahendite mõisted liialt sageli nii, et isegi asjasse pühendatud lugeja ei saa vahet teha nende erinevate nimetuste all mõistetavate objektide vahel. Veelgi suurem ebaselgus tuleneb sellest üliõpilastele ja teistele majandusteaduse algtõdesid tundmaõppijaile. Viltune alus pärineb juba majandusteaduste lähtebaasiks oleva poliitökonoomia poolt rakendatud terminoloogiast.

Täies kooskõlas kehtiva poliitökonoomia õppeprogrammi tutvustab näiteks põllumeestele vahendite ja fondide mõisteid majanduskandidaat J. Sepp artiklis "Põllumajanduse materiaaltehnilised ressursid":

"Põllumajanduses kasutatavad tootmisvahendid kujutavad endast rahalises väljenduses tootmisfonde."

Siin on isegi raske mõista, kumb siis rahalises väljenduses on, kas vahend või fond? Teatavasti kasutatakse vene keeles mõistet "vahend" (средство) küllalt sageli raha sünonüümina.

Siiski näib, et antud juhul on püütud fondide mõistega siduda esemete rahalist maksumust ja vahendite mõistega nende naturaalsel kujul. Just sellise suuna on andnud ka poliitökonoomia õppeprogramm.

Kas on aga õige raisata fondide mõiste sellise ebaolulise erinevuse peale? Esemeliselt erinevaid vahendeid

ei saagi ju koos, summeeritult vaadata teisiti kui ainult nende rahalise maksumuse näol. Ettevõtte bilansi aktiva poolel olevad vahendid ei muutu fondideks, vaatamata sellele, et nad on seal näidatud rahalises väljenduses. Seal hulgas on muu seas ka ettevõtte rahalised vahendid, millel muud vormi polegi.

Ka J. Sepa lauset "Põhivahenditest moodustavad 55,5 % hooned" saab mõista ainult rahalises väljenduses.

Eespool esitatud aluse mõttetus fondide ja vahendite eristamisel ilmneb veelgi teravamalt järgnevate tsitaatide kaudu samast artiklist:

"Põhifondid on sellised tootmisvahendid /.../"

"Seejuures ei arvata maad põhifondide hulka, sest tal ei ole rahalist hinnet."

"Tootmise käibefondid ja ringlusfondid kokku /.../ moodustavad käibevahendid."

Raisates fondide mõiste ebaolulisele ja ebamäärasele objektile, tekivad J. Sepal raskused tõeliste fondide - vahendite tekkeallikate - käsitlemisel.

"Tootmisfondide moodustamise allikaks kolhoosides on ainult omavahendid ja krediit. Sovhoosidele eraldatakse riigi poolt vastavad tootmisfondid."

Aga kohe järgneb: "Tagastamatud vahendid riigieelarvest eraldatakse sovhoosidele ka siis, kui on vaja tootmist kiiresti edasi arendada ja majandit laiendada."

Peaaegu võimatu on aru saada, kus on tegemist rahalise, kus naturaalsemelise kujuga.

Meie vabariigi majandusteaduskondade õppejõud peaksid kõigepealt jõudma omavahel antud küsimuses üksmeelele ja seejärel saavutama ühtse käsitluse kogu vabariigi majandusteadlaste peres.

Mõningaid edusamme selles suunas on juba tehtud: kolhooside aruannetes on vahendid aktiva poolel, fondid passiva poolel. Ka eestikeelsetes sovhooside aruannetes on selline põhimõte läbi viidud.

Vahendite põhiliseks passivapoolseks allikaks on kol-

hoosides jagamatu fond (koos pikaajaliste kapitaalvahutuse laenudega eksploatatsiooni antud objektide osas) ja sovhoosides põhikirjafond. Eespool tsiteeritud artiklis jäeti need fondid käsitlusest hoopis välja.

Majandi bilansi passiva poolel esinevad ka mitmesugused muud fondid: kindlustusfond, reservfond, majandi tugevdamise ja laiendamise fond, materiaalse ergutuse fond, amortisatsioonifond, kapitaalvahutuste fond jne. Nendesse fondidesse kuuluvad vahendid asuvad bilansi aktivas kas rahaliste vahenditena pangaarvetel või varude, lõpetamata tootmise kulude, valmissaadustena jne. vastavates rubriikides.

Bilansiliste fondide kõrval esinevad põllumajanduslikus tootmisteterminoloogias ka teistsugused fondid: seemnefond, söödafond, töötasufond jne. Need kujutavad endast vastavate varude või kulutuste aastasummat kas naturaalsel (seemned, söödad) või rahalisel (töötasu) kujul.

Töötasufondi rahaline iseloom teeb selle fondi mõneti ligidaseks tootmisvahendite rahalist maksumust väljendavate "fondidega". Sellest tulenevalt ongi mõned majandusteadlased (näiteks L. Mõmrikova) soovitanud fonditasuvuse näitaja leidmiseks jagada kasum kolme "fondi" (põhifond, käibefond, töötasufond) summale. Töötasu sisaldub aga ka käibevahendites ja tuleb sellise liitmise teel jagajasse kahekordselt. On arusaadav, et niisugusel viisil leitud fonditasuvuse näitaja jääb vägagi ebamääraseks.

Kui juba hinnata fonditasuvust, siis võiks seda teha sovhoosides kasumi ja põhikirjafondi, kolhoosides puhastulu ja jagamatu fondi (+ pikaajalised laenud eksploatatsiooni võetud objektide osas) suhtena. Vastavad fonditasuvuse näitajad on esitatud järgnevas tabelis.

Fonditasuvus Eesti NSV kolhoosides ja
sovhoosides aastail 1968 - 1972
(kasum kopikates põhikirjafondi (jagamatu fondi) rubla kohta)

Jrk. nr.	Majand	A a s t a d				
		1968	1969	1970	1971	1972
1.	Kolhooside keskmine	11,2	12,3	13,8	13,8	12,3
2.	Sovhooside keskmine	11,9	11,8	13,6	13,8	11,1
3.	Karula sovhoos	5,6	3,8	4,9	6,9	2,6
4.	Ruusmäe sovhoos	4,0	3,9	5,8	8,1	6,7
5.	Pärivere sovhoos	11,4	12,4	13,7	16,2	14,1
6.	Adavere näidissovhoos	14,8	14,0	16,4	14,4	13,3
7.	Gagarini-nim. näidis- sovhoos-tehnikum	15,8	16,4	19,1	15,9	13,1
8.	Vinni näidissovh.-tehn.	19,8	20,6	21,8	23,4	23,4
9.	Lenini-nim. näidissovh.	25,7	24,6	30,3	25,8	24,4

K i r j a n d u s

S e p p , I. Põllumajanduse materiaaltehnilised ressursid.
- "Sotsialistlik Põllumajandus", 1973, nr. 23.

М ы м р и к о в а Л.С. Кругооборот и эффективность производственных фондов в сельском хозяйстве. М., изд. "Экономика", 1971.

**TOOTMISHARUDE ÕKONOOMIKA
ÕPETAMISE METOODIKAST
(NOOR- JA NOUMVEISEKASVATUSE NÄITEL)**

T. I v a s k ja L. L i l o v e r
EPA põllumajandusökonomika kateeder

Põllumajandusökonomikas käsitletakse põllumajandusharude ökonomikat tavaliselt eraldi teemadena. Otsustades ilmunud õpikute järgi, on üheks oluliseks puuduseks aine õpetamisel teemade ühekilgne, piiratud käsitlusviis. Teemade esitamisel piirdatakse ainult käsitletava probleemi üksikute külgede selgitamisega, andmata ülevaadet probleemist kui tervikust. Aine niisugune käsitlus raskendab pahatihti üliõpilastel üksikute majanduslike nähtuste vaheliste seoste leidmist ega võimalda haarata kogu küsimusteringi komplekselt.

EPA põllumajanduse ökonomika kateedris on loomakasvatusharude ökonomika õpetamisel püütud omavahel seostada tootmist ja selle tasuvust kujundavaid tegureid ning näidata, millised seaduspärasused valitsevad üksikute tegurite vahel.

Tasuvust kujundavad tegurid esitatakse tavaliselt skeemina. Skeemid on paljundatud rotaatoril ja antakse igale üliõpilasele loengul. Samas toimub ka sisu kommenteerimine, kusjuures erilist tähelepanu pööratakse tasuvust kujundavate erisuunaliste tegurite omavaheliste suhete selgitamisele. Seaduspärasuste näitlikustamiseks kasutatakse veel täiendavalt arvulist materjali. Tootmistasuvust arvutab iga üliõpilane individuaalselt ka praktikumis laboratoorse tööna majandite aastaaruannete põhjal.

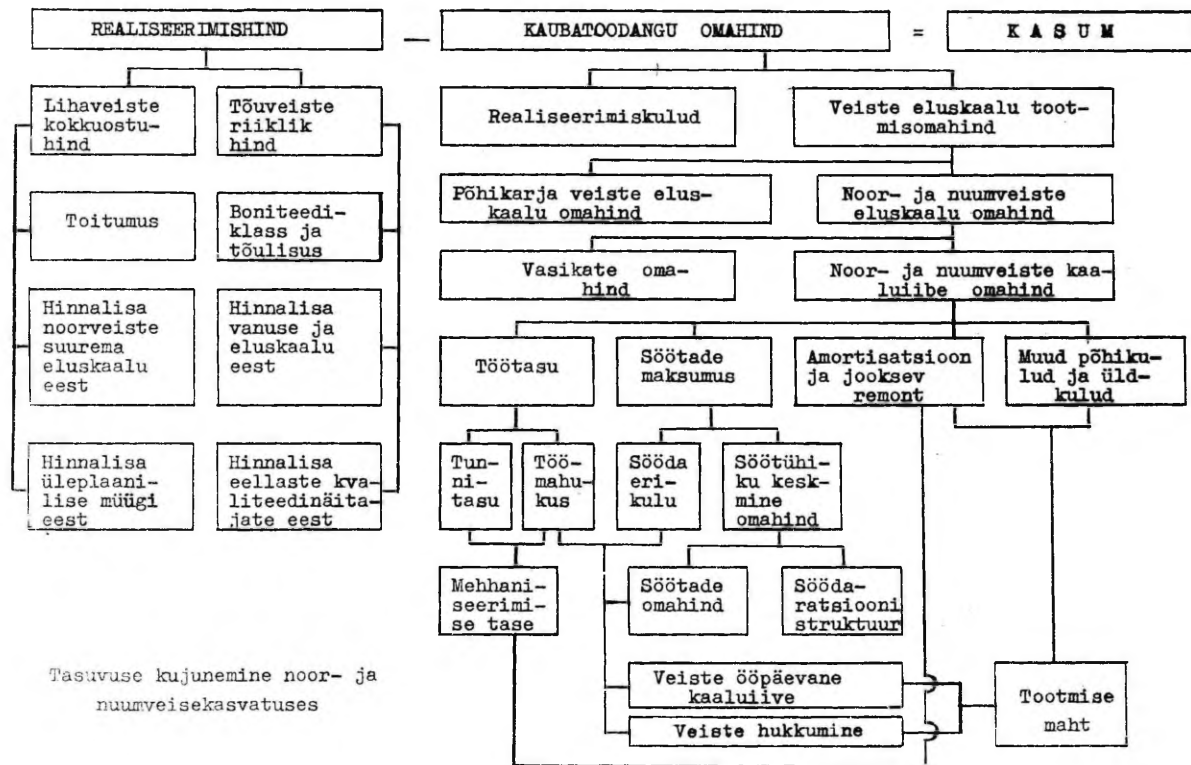
Alljärgnevalt toome näitena tasuvuse kujunemise noor- ja nuumveisekasvatuses. Noor- ja nuumveiste tasuvuse kujunemist mõjustavad paljud tegurid. Nagu järgnevalt jooniselt selgub, kujuneb kasum toodanguühiku (ühe tsentneri) kohta kõigepealt realiseerimishinna ja kaubatoodangu omahinna vahena. Kasum on seda suurem, mida kõrgemaks kujuneb realiseerimishind ja madalamaks toodangu omahind.

Realiseerimishind sõltub riigi poolt kehtestatud hinnatasemest ja on erinev liha- ning tõuveistele. Lihaveistele kehtestatud riiklik kokkuostuhind on diferentseeritud veiste toitumuse järgi, kusjuures kaalult raskemate noorveiste eest makstakse täiendavalt põhihinna- le veel hinnalisa (35 %, kui eluskaal on 370 - 420 kg, ja 50 % üle 420 kg raskusega noorveiste eest).

Peale ülalnimetatud soodustuste saavad majandid 50 % hinnalisa veel ka toodangu üleplaaniilise müügi eest. Neist tingimustest selgub, et riik soodustab igati veiseliha tootmise suurendamist. Ta ostab majanditest veiseid hinnaga, mis on isegi kõrgem veiseliha riiklikust jaehinnast. Hinnavahe kaetakse riigi eelarvelistest vahenditest. See on elanikkonnale suur soodustus, sest vastasel korral tuleks tõsta veiseliha jaemüügi hinda.

Võrreldes tapaloomadega on hinnasüsteem tõuveistel veelgi keerulisem. Riiklik hinnatase on kehtestatud eraldi 12 kuu vanustele pull- ja lehmullikatele. Hind sõltub mullika tõust, boniteediklassist ja tõulisusest. Hinnalisa makstakse mullika ema ja isaema piimatoodangule ning rasvasisaldusele kehtestatud nõuete ületamise, samuti minimaalnõuetest kõrgema mullika vanuse ja eluskaalu eest. Mullika põhihinna- le arvestatakse juurde ka iga riiklikku tõuraamatusse kantud vanema eest. Tõuotstarbeks müüüdud mullikate hinnad varieeruvad praegu 700 - 1100 rbl., pullmullikatel 1400 - 1800 rbl. piirides.

Kaubatoodangu omahind kujuneb veiste eluskaalu tootmisomahinna ja varumisorganisatsioonide poolt hüvitamata jäänud realiseerimiskulude summana. Rea-

Tasuvuse kujunemine noor- ja nuumveisekasvatuses

liseeritud veiste eluskaalu omahind ise kujuneb põhikarjast prakeeritud lehmade ning noor- ja nuumveiste eluskaalu omahinna keskmisena.

Kehtiva kulude arvestuse korra puhul kujuneb põhikarja veiste eluskaalu omahind noorveiste omahinnaga võrreldes vunduvalt madalamaks. Ta on madalam sellepärast, et põhikarja üleviidud noorlehmad võetakse arvele nende üleskasvatamiseks tehtud tegelike kulude (omahinna) alusel.¹ Kuigi lehmade eluskaal põhikarjas olles aastate jooksul suureneb, kulutuste arvestust selle kohta eraldi ei peeta. Kõik piimakarjakasvatuses tehtud kulud kantakse piima ja vasikate omahinda. Seega lehmade põhikarjast välja viimisel on suurenenud küll nende eluskaal, kuid mitte kulutused.

Samuti kallineb aasta-aastalt noorveiste üleskasvatamine ning suureneb nende kaaluübe omahind. Põhikarja viidud veistel jääb kulude tase aga samaks, mis aastat 5-6 tagasi, ja mingisugust ümberhindlust sel juhul ei tehta.

Noor- ja nuumveiste eluskaalu omahinda kujundavad nii kulude tase piimakarjakasvatuses, mille alusel kalkuleeritakse vasika omahind², kui ka noorseisekasvatuse kulud. Et noorveiste kasvatamisel on kulude tase aastati erinev ja nende üleskasvatamine kuni realiseerimiseni vältab üle aasta (karja taastootmisel isegi üle kahe aasta), siis kujuneb ka realiseeritavate noorveiste eluskaalu omahind mitme aasta kulude alusel.

Eelmisest aastast ületuleva toodangu maksumuse mõju noor- ja nuumveiste eluskaalu omahinna kujunemisele on küllaltki suur, sest aasta jooksul saadud juurdekasvu ja juurdesünni ning eelmisest aastast ülekantud toodangu kogused on majandites enam-vähem võrdsed.

---

¹ Kui karja taastootmiseks üleskasvatatud noorveiste omahind ületab realiseerimishinna, siis võetakse nad bilansi mitte kallimalt kui vastava toitumusega noorveiste riiklik kokkuostuhind.

² Sündinud vasika omahind võrdsustatakse 1,5 ts piima omahinnaga.

Kuigi eelmiste aastate toodang mõjutab jooksva aasta kaubatoodangu omahinda, jääb veisekarjakasvatuse tasuvuse tõstmise põhiliseks teeks ikkagi noor- ja nuumveiste kaaluiibe omahinna alandamine. Kujundab ju jooksva aasta kaaluiibe omahind veisekasvatuse tasuvust ka järgmistel aastatel.

Kaaluiibe omahind koosneb kulurühmadest ehk -kirjetest. Noor- ja nuumloomade kasvatamisel on suuremateks kulurühmadeks söötade maksumus (moodustades 60 - 70 % kogukuludest) ja töötasu (10 - 20 % kogutuludest). Muud kulud on väiksema osatähtsusega. Nii näiteks moodustavad põhivahendite amortisatsioon ja jooksva remondi kulud käesoleval ajal kogukuludest 5 - 6 %. Tulevikus nende osa omahinnas kasvab.

Töötasu sõltub tunnitasust ja töömahukusest, kusjuures viimast mõõdetakse kulutatud inimtundidega 1 ts kaaluiibe kohta. Nii tunnitasu kui ka töömahukus on otseses sõltuvuses tootmise mehhaniseerimise tasemest. Mehhaniseerimistaseme tõusuga suureneb küll tunnitasu, kuid töömahukuse vähenemine annab lõppresultaadina väiksema töötasu 1 tsentneri kohta, kui peetakse kinni tööviljakuse ja töötasu kasvu vahelisest proportsioonist.

Söötade maksumus kaaluiibe omahinnas sõltub noor- ja nuumkarjakasvatuses kasutatud söötade keskmisest omahinnast ja sööda erikulust, mida mõõdetakse söötühiku kuluga 1 ts kaaluiibe kohta. Mida väiksem on sööda erikulu ja söötühiku keskmine omahind, seda odavamalt on võimalik veiseliha toota. Sööda erikulu väheneb noor- ja nuumveiste produktiivsustaseme tõusuga, sest ööpäevase kaaluiibe suurenedes väheneb elatussööda osatähtsus. Söötühiku keskmine omahind kujuneb veisekasvatuses kõigi kasutatud söötade (jõusöödad, kore-, mahlakad ja haljassöödad) omahinnast ja nende liigilisest vahekorrast ratsioonis.

Põhivahendite amortisatsiooni ja jooksva remondi kulud kasvavad noor- ja nuumveiste kaaluiibe omahinnas koos mehhaniseerimistaseme tõusuga, kuid tootmise mahu suure-

nemine omakorda vähendab amortisatsiooni ja jooksva remondi maksumust toodanguühiku kohta. Tootmise kulu suurenemine vähendab samuti veiste kaaluiibe omahinnas muid kulusid, kuhu kuuluvad osa materiaaletest kuludest ja üldkulud, mis on seotud peamiselt tootmise juhtimise ning organiseerimisega.

Peab rõhutama, et mida suurem on noor- ja nuumloomade ööpäevane kaaluiive ning väiksem loomade hukkumine, seda madalamaks kujuneb üksikute kulurühmade osa kogukuludes ja kaaluiibe omahind tervikuna. Seega noorveiste intensiivsem kasvatamine ja kogutoodangu suurendamine alandavad otseselt kaaluiibe omahinda.

О МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ОСНОВ
"АСУ-ФИНАНСЫ ПРЕДПРИЯТИЙ"

В.Р. Раудсепп
Кафедра финансов и кредита ТГУ

1. Решение задачи ускорения научно-технического прогресса зависит от рациональных форм его организации. Критерием рациональности этих форм следует считать усиление связи науки с производством и быстрое внедрение результатов научных разработок на предприятиях. Одним из основных направлений для выполнения вышепоставленных задач является подготовка специалистов с более высокой квалификацией, а также непрерывное повышение квалификации преподавателей. Это предполагает исследование фундаментальных научных проблем при кафедрах вуза.

2. Уровень управления характеризует экономику страны. В последние годы в нашей стране произошел научно-технический скачок в развитии методов и средств управления. Эти обстоятельства создали предпосылки для разработки, внедрения и развития автоматизированных систем управления (АСУ), в том числе и автоматизированных систем управления финансами предприятий (АСУ-финансы).

Совершенствование управления с внедрением "АСУ-финансы" достигается путем применения экономико-математических методов и средств вычислительной техники, позволяющих учитывать многие факторы и условия, влияющие на финансовую деятельность, проводить многовариантные расчеты, оптимизировать их по установленным критериям, и тем самым получить финансовые планы (анализы, прогнозы), обеспечивающие повышение эффективности производства.

3. Важной предпосылкой при разработке "АСУ-финансы" является определение научной связи между основными понятиями финансов предприятий и "АСУ-финансы предприятий", т.е. пе-

Ф И Н А Н С Ы П Р Е Д П Р И Я Т И Й				
Сущность	Функции	Принципы организации	Финансовые взаимоотношения	Задачи финансовой работы
система денежных отношений, связанных кругооборотом средств, образованием и распределением денежных доходов, накоплений и фондов, а также контролем за производством	а) распределение денежных доходов б) контроль рублем за производством и распределением	а) плановость б) хозяйственный расчет в) финансовые резервы	а) с вышестоящими организациями б) с бюджетом в) с банками г) между предприятиями д) внутри предприятий	а) обеспечение финансовыми ресурсами выполнения планов по производству б) выполнение планов прибыли, налога с оборота и рентабельности в) эффективное использование оборотных средств, кредита; обеспечение своевременных платежей
Автоматизированная система управления финансами предприятий				
совокупность методов, коллективов и технических средств, объединенных с целью автоматизированного управления финансами	комплекс методов и средств управления, посредством которых реализуются функции финансов	организация "АСУ-финансы", соблюдая принципы организации финансов	сбор, передача, переработка и адресная выдача информации с целью гибкого регулирования финансовых взаимоотношений	задачи финансовой работы в подсистеме "АСУ-финансы" реализуются с помощью решения отдельных функциональных комплексных задач (КЗ)

Рис. Связь между понятиями финансов предприятий и "АСУ-финансы предприятий"

ревод основных понятий финансов в язык "АСУ-финансы" (см. рисунок 1). Вдобавок нужно отметить, что методика преподавания вытекает из методов исследования финансовой науки. Но в связи с этим возникает проблема необходимости включения в учебники и в учебные программы отдельного раздела "Методы и методологические элементы исследований финансовой деятельности предприятий" (см. рисунок 2). Решение этой проблемы требует углубленного исследования финансов предприятий, более точного определения сущности, функций и принципов организации финансов, а также финансовых взаимоотношений и задач финансовой работы.

4. Главными функциями финансов являются: а) распределительная и б) контрольная. В ходе реализации первой функции (с точки зрения предприятий) образуются фонды для обеспечения материального производства (фонды возмещения средств производства и его расширения, резервные и страховые фонды). Следовательно, при определении функциональных комплексов задач, решаемых в "АСУ-финансы предприятий", синтетической задачей является – обеспечение производства непрерывным денежным оборотом в целях повышения эффективности всего производственного процесса. Остальные, аналитические задачи (реализация, прибыль, рентабельность, оборотные средства, финансовое состояние, капитальные вложения, расчеты и фонды экономического стимулирования) вытекают из синтетической.

Поскольку финансовый контроль осуществляется на основе таких стоимостных категорий, как цена, себестоимость, прибыль, а также через систему финансирования, кредитования и расчетов, то на рисунках 2 и 3 названных комплексов задач так или иначе реализуется и вторая функция финансов.

5. Каждая наука в соответствии с ее спецификой применяет свои методы исследования. Финансовая наука использует следующие методы исследования: а) абстрактно-логический, б) монографический, в) расчетно-конструктивный, г) балансовый, д) экспериментальный, е) статистико-экономический и ж) математический (рисунок 2). Но, к сожалению, названные методы находят свое отражение в учебниках и в учебных программах не

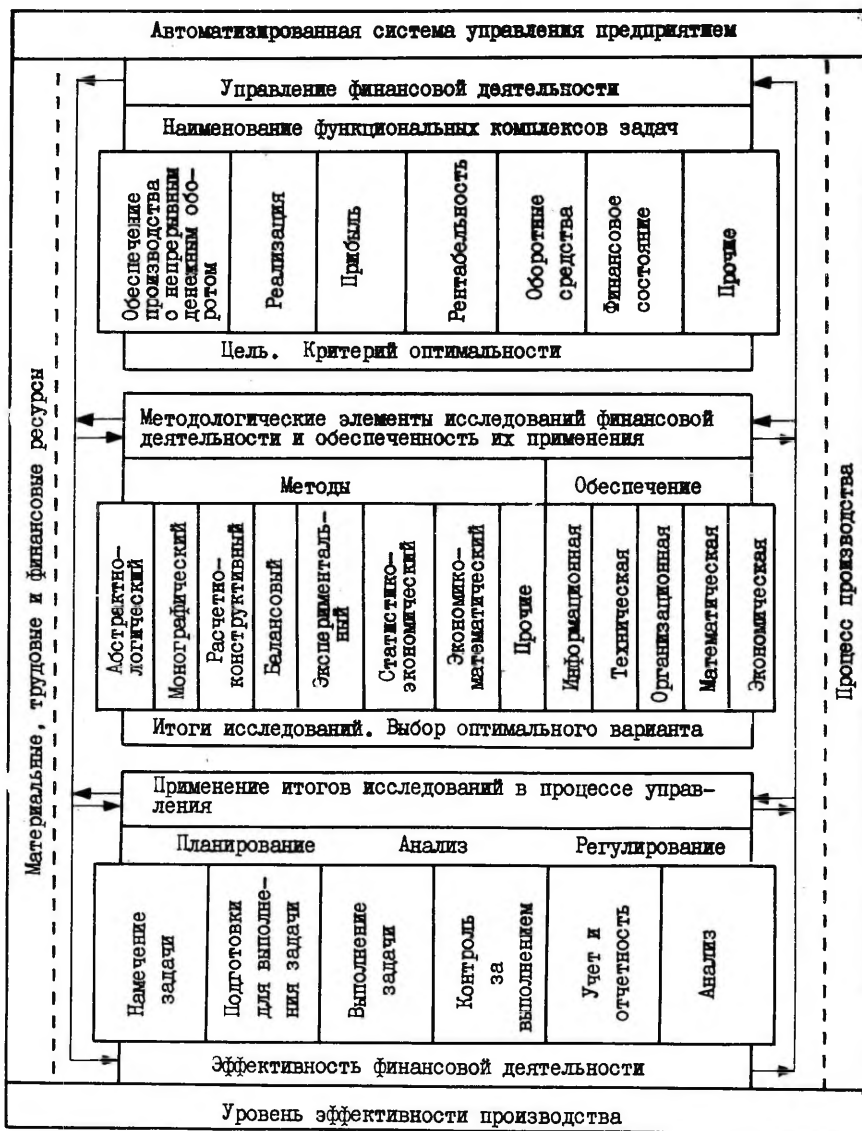

Рис. 2. Роль и место финансовой деятельности в системе научного управления работой предприятия.

	Наименование функциональных комплексов задач	Планирование			Анализ			Регулирование		
		1			2			3		
		перспективное планирование	текущее планирование	оперативное планирование	оперативный анализ	развернутый анализ	краткосрочный прогноз	простые решения	альтернативные решения	сложные решения
А	Б	1	2	3	1	2	3	1	2	3
1.	Реализация	КЗ ₁₁₁	КЗ ₁₁₂	КЗ ₁₁₃	КЗ ₁₂₁	КЗ ₁₂₂	КЗ ₁₂₃	КЗ ₁₃₁	КЗ ₁₃₂	КЗ ₁₃₃
2.	Прибыль	КЗ ₂₁₁	КЗ ₂₁₂	КЗ ₂₁₃	КЗ ₂₂₁	КЗ ₂₂₂	КЗ ₂₂₃	КЗ ₂₃₁	КЗ ₂₃₂	КЗ ₂₃₃
3.	Рентабельность	КЗ ₃₁₁	КЗ ₃₁₂	КЗ ₃₁₃	КЗ ₃₂₁	КЗ ₃₂₂	КЗ ₃₂₃	КЗ ₃₃₁	КЗ ₃₃₂	КЗ ₃₃₃
4.	Оборотные средства	КЗ ₄₁₁	КЗ ₄₁₂	КЗ ₄₁₃	КЗ ₄₂₁	КЗ ₄₂₂	КЗ ₄₂₃	КЗ ₄₃₁	КЗ ₄₃₂	КЗ ₄₃₃
5.	Финансовое состояние	КЗ ₅₁₁	КЗ ₅₁₂	КЗ ₅₁₃	КЗ ₅₂₁	КЗ ₅₂₂	КЗ ₅₂₃	КЗ ₅₃₁	КЗ ₅₃₂	КЗ ₅₃₃
6.	Капитальные вложения	КЗ ₆₁₁	КЗ ₆₁₂	КЗ ₆₁₃	КЗ ₆₂₁	КЗ ₆₂₂	КЗ ₆₂₃	КЗ ₆₃₁	КЗ ₆₃₂	КЗ ₆₃₃
7.	Расчеты	КЗ ₇₁₁	КЗ ₇₁₂	КЗ ₇₁₃	КЗ ₇₂₁	КЗ ₇₂₂	КЗ ₇₂₃	КЗ ₇₃₁	КЗ ₇₃₂	КЗ ₇₃₃
8.	Фонды экономического стимулирования	КЗ ₈₁₁	КЗ ₈₁₂	КЗ ₈₁₃	КЗ ₈₂₁	КЗ ₈₂₂	КЗ ₈₂₃	КЗ ₈₃₁	КЗ ₈₃₂	КЗ ₈₃₃

Рис. 3. Принципиальная структура "АСУ - финансы предприятия".

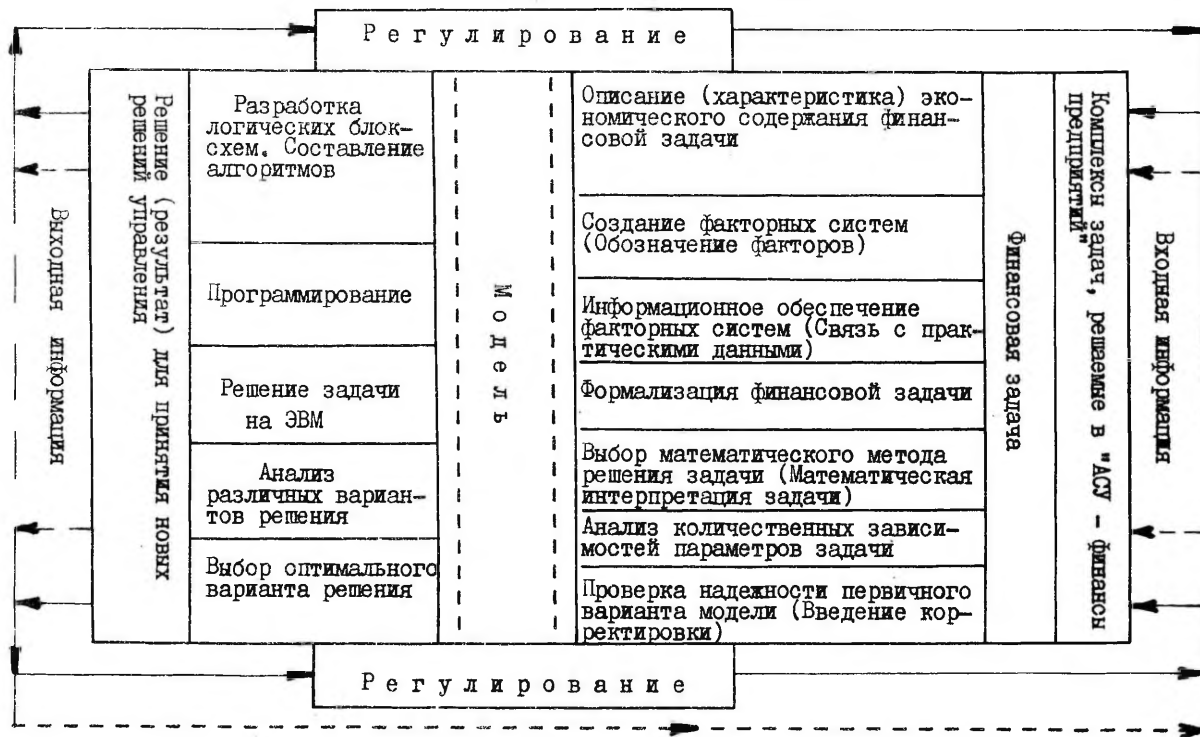

Рис. 4. Реализация финансовой задачи в процессе управления.

в достаточной мере. Определенное отставание в методических проблемах является причиной того, что в решении ряда вопросов финансовая наука отстает от требований, выдвигаемых жизнью. Например, в учебных программах экономико-математический метод ограничен только преподаванием симплексного способа решения задач. Но мы считаем необходимым преподавание всех методов исследований в комплексе. Как показала наша практика, студенты в отдельных случаях в силах усвоить эти методы и приемы самостоятельно, доказательством являются удачные дипломные работы, выполненные с применением различных экономико-математических методов.

6. Вся трудность создания "АСУ-финансы" состоит в постановке экономико-математических моделей, которые наиболее точно имитировали бы определенную ситуацию, существующую в практике. В связи с этим в новых учебных программах для студентов по специальности "Финансы и кредит" предусмотрены все основные вопросы для разработки "АСУ-финансы", а именно: а) анализ финансовых проблем, б) создание модели, в) разработка алгоритма для решения модели, г) программирование и отладка, д) выполнение операций по программе на ЭВМ, а) анализ полученного решения и ж) выбор оптимального решения (см. рисунок 4).

Из вышеизложенного следует, что существенными проблемами являются определение и математическое описание отдельных комплексов задач (например, оперативное планирование прибыли - $KЗ_{213}$), решаемые в "АСУ-финансы предприятий".

Как показала практика, с моделированием финансовых задач справятся прежде всего финансисты, обладающие передовыми методами финансовых исследований. Необходимо подчеркнуть, что моделирование финансовых процессов является решающим звеном для создания "АСУ-финансы". Следовательно, в учебном процессе необходимо излагать прикладные финансовые дисциплины в формализованном виде с основами моделирования. В этом направлении на кафедре финансов и кредита ТГУ сделано немало, что создает возможность перейти к углубленному рассмотрению методологических проблем "АСУ-финансы".

7. С другого аспекта подсистема "АСУ-финансы" должна обеспечить оперативный сбор, передачу, переработку и адресную выдачу информации, необходимой для принятия решений во всех сферах производственно-финансовой деятельности предприятия. Все эти проблемы решаются в рамках других дисциплин ("механизация" и др.), имеющие тесную связь с предметом "Финансы предприятий". Отсюда следует необходимость составления сетевых графиков, заключающихся в связях преподаваемых дисциплин. Но на первый план должны выдвигаться интересы, служащие подготовке финансиста высокой квалификации, т.е., например, при проведении занятий математики необходимо исходить из интересов развития финансовой науки.

PANGAKREDIIDI EFEKTIIVSUSE ÕPPE- METOODILISI PROBLEEME

Ü. K a u e r

TRÜ rahanduse ja krediidid kateeder

Krediidid efektiivsuse probleem on krediidialastest üks keerukamaid. See on olnud teravate diskussioonide objektiks ja põhjustanud vastukäivate seisukohtade esinemisi vastavate majandusalaste ajakirjade veergudel, samuti ka brošüürides ja monograafiates.

Osa autoreid väidab, et ei olegi iseseisvat krediidid efektiivsuse probleemi; tuleb uurida kõikide käibevahendite efektiivsust koos. Krediidid efektiivsust isoleeritult teisest käibevahenditest uurida ei saa ja ei ole vajagi.

On autoreid, kes on veendunud, et krediidid efektiivsust tuleb mõõta krediidid osakaaluga tootmiskuludes.

Leidub neid, kes eitavad krediidid kui sellise efektiivsust üldse, leides, et jutt saab olla ainult krediteerimise süsteemi efektiivsusest.

Optimistlikumad uurijad leiavad, et krediidid efektiivsuse probleemi olemasolu on väljaspool kahtlust ja teevad katseid leida võimalusi efektiivsuse mõõtmiseks. On esitatud ka ettepanekuid naiivselt lihtsatest krediidid efektiivsuse arvutamise valemitest kuni küllaltki keerukateni. On neid, kes jätavad põhjendamata, miks nad kogu majandusliku tulemuse, näiteks kasumi juurdekasvu krediidid kasutanud ettevõttes, panevad krediidid arvele ja avaldavad krediidid efektiivsuse kasumi juurdekasvu ja krediidimahutuste suhtena. Õige on see ainult erandjuhtudel, ometi kohtab sellist nõu-

annet isegi metoodilistes soovitustes ja õpikutes. Valemina näeks see välja järgmiselt:

$$K_{rf} = \frac{\Delta K}{K_r} , \quad (1)$$

kus K_{rf} - krediidi efektiivsus,
 ΔK - kasumi juurdekasv,
 K_r - krediidimahutused.

Esineb veel mõtteavaldusi krediidi efektiivsuse avaldumise sfääri kohta. Leitakse, et krediidi efektiivsus avaldub kitsamas mõttes, näiteks ettevõttes mikroplaanis ja rahvamajanduses tervikuna makroplaanis.

Ka efektiivsuse olemust tõlgendatakse mitmeti. On autoreid, kes taandavad kogu efektiivsuse rahalisele näitajale. On ka neid, kes lähtuvad kasulikkuse printsiibist laiemalt. Erinevad arusaamad krediidi efektiivsuse olemusest võivad niimoodi muuta ühe ja sama ürituse erinevast aspektist vaadatuna kas efektiivsemaks või vastupidi.

Feltoodust on selge, et krediidi efektiivsuse küsimus pole lihtsate killast. Pole ka lihtne omaks võtta üht või teist juba avaldatud seisukohta: tõde on neist teatud määral igäühes, kuid meie arvates mitte täielikult.

Asudes eespool toodud seisukohtade analüüsimisele, oleme nõus, et krediidi efektiivsust tuleb uurida koos käibevahendite efektiivsusega. Teatavasti ongi krediteerimise kunst selles, et siduda omavahendid krediidiga nii, et nende koos kasutamine annaks kõige suuremat majanduslikku efekti. Eeldades, et majanduslik tulemus saavutatakse ainult käibevahendite ja krediidi ühise kasutamise resultaadinä, ei olekski raske määrata krediidi abil saavutatut ja tuletada sellest krediidi efektiivsus.

$$M_t = K_t + K_{rt} , \quad (2)$$

kus M_t - tulemus,
 K_t - omakäibevahendite abil saavutatud tulemus,
 K_{rt} - krediidi abil saavutatud tulemus.

Siit

$$K_{rf} = \frac{K_{rt}}{K_r}, \quad (3)$$

kus K_{rf} - krediidi efektiivsus,
 K_r - krediidimahutused.

Toodud kujul on krediidi efektiivsus avaldatud lihtsustatult, kuid kindlasti on see nii õigem, võrreldes sellega, kui panna kogu majanduslik tulemus krediidi arvele (1).

Kuid kas majanduslik tulemus, mida me jagasime (2), on ainult käibevahendite ja krediidi ühise kasutamise resultaat?

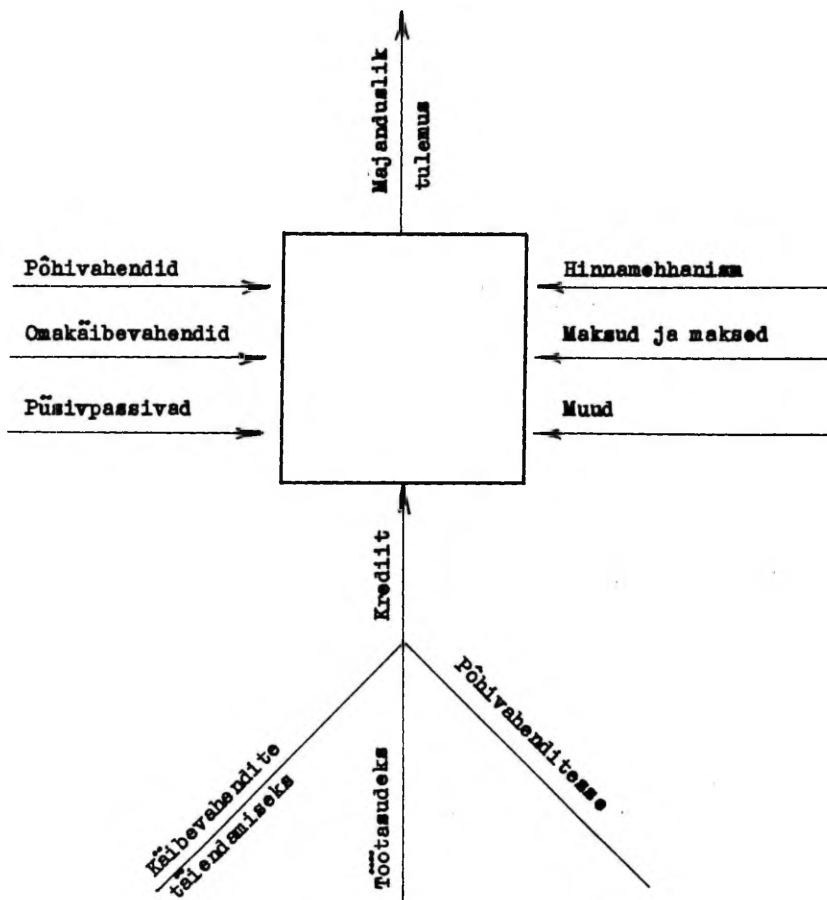
Et see nii ei ole, selgub joonisest 1.

Meile näib, et krediidi efektiivsust tuleb mõõta kill saavutatud majandusliku tulemusega, milleks sobib näiteks toodang, toodangu juurdekasv, kasum, rentaablus, kuid jaotamine on märksa keerulisem, sest tulemust põhjustanud tegureid on rohkem (vt. joonis 1).

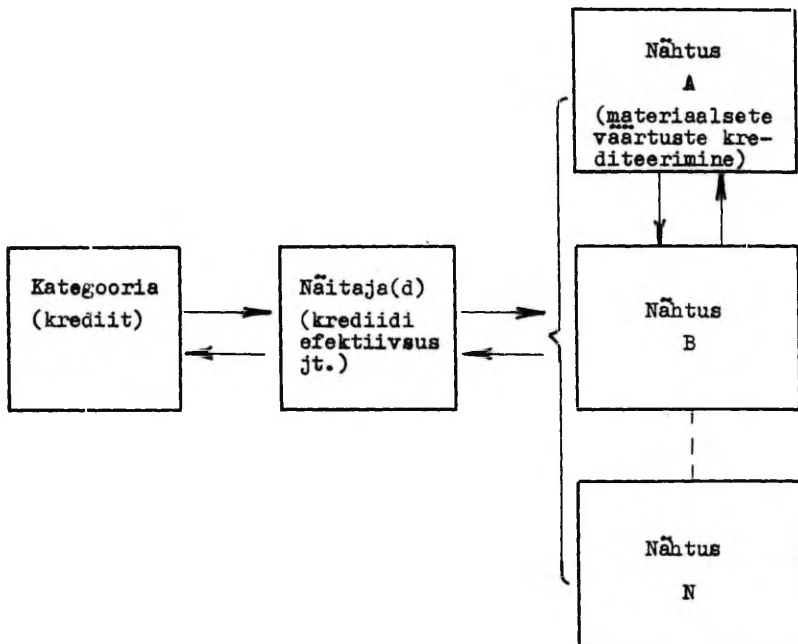
Kuidas nimetatud tulemust jaotada, et sellest tuua välja konkreetsetele krediidimahutustele osanev osa ja väljendada selle abil krediidi efektiivsust, jääb edaspidiseks uurimiseks. Võimalik, et mitme teguri koosmõjul saavutatud tulemust tuleb jaotada (üksikute tegurite mõjuulatuse suuruse ja suundade väljaselgitamise eesmärgil) prof. Mereste meetodil. Igatahes on tegemist tegurite koosmõjuga, milledest üheks on krediidiga saavutatud tulemus.

Krediit kui sotsialismis objektiivselt eksisteeriv majanduslik kategooria väärrib senisest põhjalikumalt uurimist. Krediidi efektiivsuse probleemides orienteerumise on muutnud aja nõudeks vajadus osata seisukohta võtta krediidikiisimustes ja luua eeldus automatiseeritud juhtimissüsteemi kasutamiseks ettevõtete majanduslikus tegevuses.

Lähtudes viimati mainitust, on eelkõige vaja selgusele jõuda, kas krediidiprotsessid kui nähtused on modelleer-

Joonis 1. Ettevõtte majanduslikku tulemust määravad tegurid (põhimõtteline skeem).

Joonis 2. Majandusliku kategooria näitaja ja nähtuste vaheline seos.

ritavad või ei. Meie arvates krediit on modelleeritav analoogiliselt omakäibevahenditega. Järelikult on võimalik ja tuleb luua mudel ning selleks ongi vaja näitajaid (iga näitaja on tegurisüsteemi element), mis oleksid aluseks mudeli koostamisele. Praegu aga näitajaid ei ole või on ainult osaliselt ja needki on algelised.

Majanduslike nähtuste (protsesside) ja nendevaheliste seoste tunnetamine toimub kategooriate ja näitajate abil. See kehtib ka krediidi puhul: näitajad seostavad kategooriat nähtustega (vt. joonis 2).

Meile on selge krediidi kui kategooria koht ja olemus, nõrgaks lüliks on aga näitajate blokk. Üksikuid nähtuste ehk majanduslike protsesside vahelisi seoseid me oskame näitajates väljendada (vt. joonis 2, näit. seos A ja B vahel), teiste seoste kohta aga näitajaid ei ole. Järelikult on krediidialaste nähtuste näitajaid vaja rohkem välja töötada, olemasolevaid aga põhjendada.

Toodud probleemistik ja meie arvamused olgu ainult mõtteavalduseks ja mõningaks probleemi püstituseks, aga ka õppe-metoodilise suuna leidmiseks krediidi kui õppeaine õpetamisel.

PROBLEEMÕPPE RAKENDAMISEST INSENERIDE ÕKONOOMIKAALASEL ETTEVALMISTAMISEL

L. S a r a p i k

TRÜ tootmise ökonomika ja organiseerimise kateeder

1. Traditsiooniliste õppemeetodite puuduseks on, et püsivate teadmiste omandamise huvi asemel domineerib kõikvõimas hinne. Õppimise eesmärgiks kujuneb eksami sooritamine rahuldavale, heale või väga heale hindele.

Probleemõppe puhul esitatakse eluline situatsioon, millest kasvab välja probleem. Probleemi lahendamine on seotud raskustega. Õppijal tekib huvi proovida oma jõudu raskuste ületamisel. Probleemi lahendamise käigus saadakse uusi teadmisi ja kogemusi.

Mitmete autorite (Wincenti Okoh, L. Dale Harris, Albert R. Wight) uurimused näitavad, et probleemõppe on edukalt rakendatav nii üldhariduslikus kui ka kõrgemas koolis.

2. Tulevastele inseneridele ökonomikadistsipliinide õpetamisega tegeleb TPI majandusteaduskonnas 15 õppejõudu. On käsil uurimistöö, mille eesmärgiks on võimaluste leidmine tehniliste erialade üliõpilastele ökonomika ja tootmise organiseerimise õpetamise metoodika täiustamiseks.

3. Inseneride praktiline tegevus seisneb mitmesuguste tehniliste probleemide lahendamises, mis sageli omavad kokkupuutepunkte ökonomikaga. Siit tuleneb idee katsetada tulevaste inseneride ökonomikaalasel ettevalmistamisel probleemõpet.

4. Kõige tähtsamaks ökonomikaga seotud probleemiks inseneritöös on uute tehniliste lahenduste majanduslik põhjendamine. Probleemõppe rakendamine vaadeldavas õppetöös lõigus nõuab järgmisi ettevalmistusi:

a) konkreetse eriala lõpetanud inseneride tegevusalade analüüs. Seda võimaldavad enamikus profileerivates kateedrites peetavad eriala lõpetanute kartoteegid. Analüüsiga selgitatakse välja domineerivad töökohad ja ametikohad;

b) domineerivate töökohtade ja ametikohtade ökonomiaprobleemide fikseerimine. Materjali selleks annab eespool nimetatud uurimistöö käigus läbiviidud kaheksa inseneri küsitlus. Lisaks sellele tuleks informatsiooni kogumiseks kasutada eriala lõpetanute kokkutulekuid (erialapäevi);

c) probleemide sidumine õppeprogrammiga;

d) konkreetse probleemi lahendamise skeemi koostamine. Skeem fikseerib esitatava probleemilesande sisu ja selle lahendamise organisatsioonilise külje (loengud, konsultatsioonid, harjutused, üliõpilaste iseseisev töö);

e) probleemilesande koostamiseks vajaliku lähtematerjali hankimine;

f) probleemilesande koostamine.

5. Probleemõppe kulg ülalnimetatud probleemi (tehniliste lahenduste majanduslik põhjendamine) puhul on üldjoontes järgmine.

Õppejõud esitab üliõpilastele situatsiooni. Näiteks: Töötate insenerina konstrueerimisbüroos. Projekteerisite aparaadi uue mudeli. On vaja otsustada, kas võib soovitada uut mudelit seeriatootmiseks. Probleem: kuidas seda teha?

Osa probleemi lahendamiseks vajalikke lähteandmeid (näiteks aparaadi skeem, detailide spetsifikatsioon jne.) antakse üliõpilastele kirjalikult. Lähteandmete hulk võib

olla mitteküllaldane. Nende seas võib esineda aga ka mittevajalikke andmeid.

Järgneb loengutsükkel, mis on otseselt seotud esitatud probleemiga. Näiteks: Tehniliste lahenduste majandusliku hindamise kriteeriumid. Aparaaadi omahinna kalkuleerimise meetodika. Tehniliste lahenduste variantide majandusliku võrdlemise meetodika.

Paralleelselt loengutega alustavad üliõpilased harjutustundides ja iseseisvalt probleemi lahendamist. Osa lähteandmeid (näiteks detailide hinnad) tuleb neil hankida iseseisvalt raamatukogu kaasabil. Rõõbiti lahendamise-ga toimub konsulteerimine, arutus ja täiendavate andmete andmine.

Probleemil võib olla mitu lahendust. Mõnel juhul võib lahendus ka puududa. Lahendusvariandid arutatakse läbi ja hinnatakse.

6. Võrreldes traditsiooniliste õppemeetoditega omab probleemõpe ökonoomika õpetamisel järgmisi eeliseid:

a) uus õppematerjal esitatakse konkreetse probleemi ümber koondatult kindlas süsteemis;

b) loengud seostatakse otstarbekalt harjutustundide-ga (samuti uues õppeplaanis esinevate seminaritundidega);

c) suureneb üliõpilaste iseseisva töö osatähtsus;

d) tugevneb side õpitava erialaga;

e) teadmiste jooksev kontroll seostub loogiliselt õppeprotsessiga.

SÜSTEMAATILISE ENESEKONTROLLI KASUTAMISE VÕIMALUSTEST RAAMATU- PIDAMISE PRAKTIKUMIDES

J. S a r a p i k

TRI statistika ja raamatupidamise kateeder

Üliõpilaste töö stimuleerimiseks teoreetilise materjali iseseisval läbitöötamisel katsetasime 1970/71., 1971/72. ja 1972/73. õppeaastal süstemaatilist enesekontrolli kui programmõppe üht elementi. Iga üliõpilane sai koduseks tööks leida vastused programmeeritud valikvastustega küsimustele vastava teoreetilise materjali põhjal, mille tundmine oli vajalik ülesannete lahendamiseks harjutustundides. Ühtlasi teatasime, et sama materjali ulatuses korraldatakse lähemal ajal analoogiliste küsimustega test. Küsimustik koosnes 20-st küsimusest ning oli paljundatud kirjutusmasinal. Vastuste märkimiseks sai iga üliõpilane tabeltesti. Niisuguseid küsimustikke said üliõpilased semestri jooksul 2-l korral. Küsimustiku pealkirjaks oli "Programmeeritud valikvastustega küsimused enesekontrolliks". See ei ole aga päris täpne, sest küsimustiku juures puudusid vastused ning üliõpilased ei saanud õppimise käigus kohe kinnitust vastuse õigsuse kohta. Võimaluste puudumise tõttu kommenteeritud vastuste kirjutamiseks ja paljundamiseks arutasime järgmise harjutustunni alguses vastused läbi, milleks kulus umbes 30 minutit. Vajaliku teoreetilise materjali läbitöötamise tulemusena kulges töö järgnevate harjutusülesannete lahendamisel laudusalt. Küsimustikega haaratud materjali läbitöötatuse kontrollimiseks korraldasime semestri jooksul kaks prog-

rammeeritud valikvastustega testi. Testide küsimused ei korranud üliõpilastele koduseks läbitöötamiseks antud küsimusi, vaid olid nendega analoogilised. Sellisel viisil oli töö raamatupidamise praktikumides korraldatud 1970/71. ja 1971/72. õppeaastal õpperühmas TR-21 õppeaines "Raamatupidamise teooria" ja 1972/73. õppeaastal õpperühmas TM-81 õppeaines "Raamatupidamine".

Peale testide korraldasime harjutustundides lahendatud ülesannete põhjal kaks traditsioonilist kontrolltööd, mis andsid ülevaate üliõpilaste teadmistest raamatupidamises ja oskustest neid teadmisi pikema seostatud ülesande lahendamisel rakendada.

Harilikult on valmistanud üliõpilastele raskusi kontrolltöö põhiliste majanduslike operatsioonide kohta, mille sisuks on algbilansi ja lausendite koostamine, kontodesse kandmine, käibeandmiku ja lõppbilansi koostamine ning analüütilise arvestuse pidamine mingi ühe konto ulatuses. Seoses süstemaatilise enesekontrolli kasutamisega harjutustundides kerkis küsimus, kas avaldab see mingit mõju põhilisi majanduslikke operatsioone käsitleva traditsioonilise kontrolltöö tulemustele.

Alljärgnevas tabelis (tabel 1) on toodud traditsioonilise kontrolltöö tulemused raamatupidamise eriala päevastes õpperühmades viie õppeaasta kohta. Andmed on esitatud kontrolltöö esialgsete tulemuste kohta, s. t. ei ole arvesse võetud kordustööde tulemusi. Toodud andmetest selgub, et kahel viimasel õppeaastal, kui praktikumides kasutati süstemaatilist enesekontrolli, on kontrolltöö tulemused mõnevõrra paranenud.

1972/73. õppeaastal oli töö raamatupidamise praktikumides masinaehituse ökonomika ja organiseerimise eriala (TM) üliõpilastele korraldatud eespool kirjeldatud viisil, toiduainete tööstuse ökonomika ja organiseerimise eriala (TT) üliõpilastele aga ilma süstemaatilist enesekontrolli kasutamata. Kontrolltöö tulemused on toodud tabelis 2. Andmed näitavad, et tulemused olid paremad õpperühmas TM-81, mis eel-

T a b e l 1

Põhilisi majanduslikke operatsioone käsitleva traditsioonilise kontrolltöö
 esialgsed tulemused raamatupidamise eriala päevastes õpperühmades

Õppe- aasta	Üli- õpi- laste arv rüh- mas	Rühma kesk- mine hinne enne raama- tupida- mise kursuse õppimi- se alus- tamist	Keeru- kate va- riantide osatäh- tus kont- rolltöö- de arv- vust (%)	Kontroll- tööst osa- võtnud üliõpi- laste arv suhe kogu rüh- ma üli- õpilaste arvusse (%)	Vähemalt rahuldavalt soo- ritatud kontrolltööde arv- vu suhe (%)		Keskmine hinne 100- pallise hindamissüs- teemi alusel	
					kogu kirju- tatud kont- rolltööde arvusse	rühma üli- õpilaste arvusse	arvestades kirjutatud kontroll- tööde arvu	arvestades rühma üli- õpilaste arvu
1967/68	18	3,39	0,0	94,44	58,62	55,56	64,1	60,6
1968/69	19	3,54	0,0	68,42	100,00	68,42	82,3	56,3
1969/70	20	3,64	20,0	75,00	46,67	35,00	51,7	38,8
1970/71	25	3,54	83,0	92,00	95,65	88,00	86,3	79,2
1971/72	21	3,57	90,5	100,00	66,67	66,67	66,9	66,9

T a b e l 2

Põhilisi majanduslikke operatsioone käsitleva traditsioonilise kontrollitöö esialgsed tulemused TM ja TT eriala päevastes õpperühmades 1972/73. õppeaastal

Õppe- rühm	Üliõpi- laste arv rühmas	Keerukamate variantide osatähtsus kontrolltöö- de arvust (%)	Kontroll- tööst osa- võtnud üli- õpilaste arvu suhe kogu rühma üliõpilas- te arvusse (%)	Vähemalt rahuldavalt sooritatud kontroll- tööde arvu suhe (%)		Keskmine hinne 100-pal- lilise hindamissüsteemi alusel	
				kogu kirju- tatud kont- rolltööde arvusse	rühma üli- õpilaste arvusse	arvestades kirjutatud kontroll- tööde arvu	arvestades rühma üli- õpilaste arvu
TM-81	18	80,0	55,6	80,0	44,4	78,9	43,8
TT-81	20	61,5	65,0	53,8	35,0	58,8	38,2

miste eksamisessioonide tulemuste põhjal oli õppeedukuselt nõrgem kui õpperühm TT-81.

Beltoodud katsetuste tulemusena on valminud õppevahend süstemaatiliseks enesekontrolliks raamatupidamise teooria kohta,¹ mille kasutamise otstarbekust praktikumides tuleb kontrollida edasiste eksperimentide abil.

---

¹ J. Sarapik. Programmeeritud valikvastustega küsimused enesekontrolliks I. Tln., 1973.

PUUDUSTEST ÜLIÕPILASTÖÖDE KOOSTAMISEL

M. K u u s k

TRÜ raamatupidamise kateeder

Üliõpilastööde (kursusetööde, diplomitööde) koostamisel tuleb silmas pidada rida nõudeid. Tavaliselt tutvustab neid nõudeid üliõpilastele töö juhendaja. Samuti on üldtunnustatud nõuded üliõpilastele kättesaadavaks tehtud ka kirjalikus vormis.¹

Siiski esineb üliõpilastöödes sageli küllaltki olulisi vigu. Toome siinkohal ära tüüpilisemad vead, järjestatuna töös esinemise asukoha järgi, kusjuures järjestamisel ei ole arvestatud puuduste tähtsuse ega esinemise sagedusega.

1. Sisukord ei vasta töö tegelikule sisule (osade, peatükkide, alapunktide pealkirjad ei ühti töös toodud pealkirjadega, leheküljenumbrid märkimata, lisad loetlemata). Leidub töid, kus sisukorra asemel tuuakse töö kava (kaugõppe-üliõpilaste töödes).

2. Liialdatakse eessõnaga. Paljudel juhtudel kujuneb eessõna sisukorra ümberjutustamiseks või sissejuhatuse kor-

---

¹ U. Mereste. Üliõpilastööde koostamise meetodikast. Tartu, 1962.

Kirjalike tööde vormistamise nõuded ning teadusliku kirjanduse viite- ja tsiteerimistehnika põhireeglid. Metoodiline juhend. Tartu, 1967.

Kirjalike tööde vormistamise nõuded. Metoodiline juhend Majandusteaduskonna üliõpilastele. Tartu, 1970.

Üliõpilastööde koostamise nõudeid. Koost. M. Kuusk. Tartu, 1973.

damiseks. Eessõna võidakse esitada ainult siis, kui selleks on otsene vajadus, näiteks teema piiritlemiseks, "väljavabandamiseks", kui oli raskusi erialase kirjanduse või materjalide saamisel, jne. Eessõna ei ole töö obligatoorne koostisosas.

3. Ei ole küllaldaselt viiteid kasutatud algallikatele. Kõik töös esinevad mitteoriginaalsed definitsioonid, valemid ja skeemid tuleb tingimata siduda viidetega vastavatele allikatele. Viidata tuleb ka kõik arvandmed, mis ei ole otseselt seotud uuritava objektiga (ettevõttega), näiteks statistilistest kogumikest võetud arvandmed.

4. Ei tehta vahet tsiteerimise ja refereerimise vahel. Tsitaat peab vastama originaalile nii sõnastuse, ortograafia, kirjavahemärkide kui ka eristuskirjade (näiteks sõnastuse osas) poolest, refereerimine on aga teise autori mõtte vaba ümberjutustamine. Tsitaat pannakse jutumärki-desse, refereeringu puhul jutumärke ei kasutata.

5. Tabelite vormistamisel esinevad järgmised puudused:

1) puudub tabeli pealkiri või see on ebatäielik (näiteks puudub ajavahemik);

2) tabeli esimesel veerul puudub nimetus;

3) liialdatakse veergude nummerdamisega. Teatavasti üldreeglina veerge ei numereerita. Seda tuleb teha ainult siis, kui a) töö tekstis vihjatakse tabeli teatud veergudele; b) tabel jätkub järgmisel leheküljel, kus enam ei korrata tabeli pead, vaid tuuakse ära ainult veergude numbrid; c) mõne veeru nimetuses on näidatud, kuidas saadakse tulemus antud veergu (näiteks veerg 2 x veerg 3).

6. Töö tekstis ei vihjata tabelitele ja joonistele.

7. Tabelitele ja joonistele ei järgne järeldused. Mõnikord järgneb töös üksteisele järjest mitu tabelit ja joonist, ilma et nende vahel oleks ühtki rida teksti.

8. Kasutatud kirjanduse loetelu ei ole koostatud nõuetekohaselt (ei hõlma kõiki kasutatud allikaid, sealhulgas ka viidatud, kasutatakse järjekorranumbreid, autori initsiaalid paigutatakse perekonnanime ette, ei peeta kinni järjestamise nõudeist jne.).

9. Kokkuvõttes tuuakse uusi arvandmeid, mis ei sisaldu töö eelnevates osades, samuti on osa ettepanekuid võetud "õhust", s. t. nad ei tulene materjali eelnevast käsitlusest. Teatavasti aga tuleb kokkuvõttes (lõppsõnas) esitada lühidalt antud töö sisu ja tehtud ettepanekud. Kokkuvõttes uusi probleeme ei püstitata. Kõik tehtavad ettepanekud peavad baseeruma läbiuuritud materjalil.

10. Üheks kõige nõrgemaks koostisosaks üliõpilastöodes on tavaliselt resümee. Nimetagem resümeele olulisemad puudused:

- 1) resümee pealkiri ei vasta töö pealkirjale;
- 2) käsitletakse ainult töö teoreetilist osa;
- 3) puuduvad arvandmed või vihjatakse töös esinevatele tabelitele;
- 4) ei sisalda töös toodud ettepanekuid;
- 5) resümee koostatakse annotatsiooni kujul.

Nimetatud puudused esinevad seetõttu, et resümee koostamisel ei peeta silmas asjaolu, et resümee ülesandeks on anda t ä i e l i k ülevaade töö eesmärgist, käsitletud probleemidest ja tehtud ettepanekutest lugejale, kes ei valda keelt, milles antud töö on koostatud.

Resümeeid ei tohi samastada annotatsiooniga. Annotatsioon on teose, artikli vm. lühike iseloomustav kokkuvõte, ta on kirjeldav, ei sisalda arvandmeid ja on mahult tunduvalt lühem kui resümee. Resümee kirjeldav olla ei tohi.

MÕNINGAID ISEMAJANDAMISE PROBLEEME RIIKLIKUS JAEKAUBANDUSES ARVESTUSE TSENTRALISEERIMISE TINGIMUSTES

K. P a r v e l

TRÜ raamatupidamise kateeder

Üheks tähtsamaks sotsialistliku majandamise majanduslike meetodite edasise täiustamise suundadest lähemateks aastateks riiklikus jaekaubanduses on kogu majandusliku mehhanismi enda edasine täiustamine. Selle mehhanismi kõige tähtsamaks lüliks on isemajandamine. Isemajandamisega seotud küsimused olid riiklikes jaeorganisatsioonides lahendatud kuni NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruses nr. 923 6. novembrist 1964. a. "Abinõudest oluliste puuduste kõrvaldamiseks raamatupidamisarvestuse organiseerimisel ja arvestuse osa tõhustamiseks kontrolli teostamisel rahvamajanduses" ettenähtud oluliste muudatuste ellurakendamiseni. Selles määruses nähti ette arvestuse tsentraliseerimise ja mehhaniseerimise vajadust k o g u r a h v a m a j a n d u s e s , sealhulgas ka riiklikus jaekaubanduses.

Eesti NSV riiklikus jaekaubanduses suudeti kaupluste arvestuse tsentraliseerimine lõplikult rakendada ellu alles 1971. aastaks, olgugi et Narva Kaubandusvalitsuses tehti seda juba 1966. aastal, Tartu Kaubandusvalitsuses 1967. aastal jne.

Arvestuse detsentraliseerimise tingimustes (s. o. enne 1964. a.) koostati eraldi bilanss ja aruandlus nende kaupluste kohta, kus oli 10 või rohkem müüjat ja kassapidajat.

Järelikult selgitati nende kaupluste kohta ka kõik majandusliku tegevuse näitajad. Väikeste kaupluste ja kioskite arvestus toimus grupimeetodil, kus bilanss ja aruandlus koostati vastavate arvestusgruppide lõikes. Iga väikese kaupluse ja kioski kohta selgitati ainult käive, tegelik töötasu ja kaubavarud, kaupluste arvestusgrupi kohta selgitati aga kõik majandusliku tegevuse näitajad. Selline kaupluste arvestuse organiseerimise kord vastas arvestuse deentraliseerimise tingimustes toleleagsetele nõuetele, seda enam, et arvestus rajanes peamiselt käsitsitehnikal.

Kaupluste arvestuse täieliku tsentraliseerimise ja järkjärgulise mehhaniseerimise tingimustes aga, kus jaeorganisatsiooni kaupluste raamatupidamiste baasil moodustati nn. tsentraliseeritud raamatupidamine, kus bilansse ühegi kaupluse kohta, olenemata tema suurusest, ei koostata, on seni lahendamata probleemiks, kuidas rakendada jaeorganisatsioonisisest kaupluste isemajandamist.

Paljud jaeorganisatsioonid on läinud kõige lihtsamat teed, s. t. nad ei selgita ühegi kaupluse majandusliku tegevuse tulemust, s. o. kasumit (Kohtla-Järve), või teevad seda väga suurte kauplustegruppide lõikes (Pärnus 9 gruppi, Tartus 33 jne.). Sellega kaob täielikult või osaliselt ülevaade üksikute kaupluste isemajandamise tulemustest - ei teata, kas üks või teine kauplus töötab kasumi või kahjumiga. Tõsi küll, käive ja tegelik töötasu selgitatakse igal pool kõigi, ka väikeste kaupluste kohta.

Niisugune kord on täiesti vastuolus arvestuse tsentraliseerimise ja mehhaniseerimise eesmärkidega. Arvestuse tsentraliseerimise ja mehhaniseerimise tingimustes, vaatamata kaupluste bilansside likvideerimisele, peab kaupluste tegevuse kohta saadav majanduslik informatsioon, võrreldes varasemaga, kaupluste isemajandamise tugevdamise eesmärgil täienema. Selleks on meie arvates vaja lähtuda järgmistest põhimõtetest.

1. Iga kaupluse kohta, kus on 6 või rohkem müüjat ja kassapidajat, tuleks selgitada vähemalt käive, kaubavarud,

realiseeritud hinnatäiend, käibekulud, tegelik töötasu, pla-
neerimata kasumid ja kahjumid ning plaaniline kasum.

2. Väikeste kaupluste ja kioskite töö arvestamiseks tu-
leks moodustada spetsialiseerimistunnuste järgi arvestus-
grupid (müüjate ja kassapidajate arv kokku 10 - 15), kus-
juures iga konkreetse kaupluse ja kioski kohta selgitatakse
ainult käive, kaubavarud ja töötasu. Kauplustegrupi kohta
tuleks aga selgitada kõik esimeses punktis loetletud majan-
dusliku tegevuse näitajad.

3. Tallinna Kaubamajas tuleks iga sektsiooni kohta,
kus on 8 või enam müüjat ja kassapidajat, selgitada kõik
punktis üks loetletud majandusliku tegevuse näitajad.

4. Punktides 1 - 3 näidatud kauplustele, kauplustegrup-
pidele ja sektsioonidele tuleks kõrgemalseisva lüli poolt
planeerida nii käive kui ka kasum.

5. Kaupluste majandusliku tegevuse näitajate selgitami-
ne peaks toimuma tsentraliseeritud raamatupidamise üldarves-
tuse osakonnas.

6. Tuleb pidada ebaõigeks praktikat, kus ühtede kaup-
luste sisuline kahjum kaetakse teiste kaupluste kasumite ar-
vel.

7. Igale kauplusele tuleks kindlustada kaubandusliku
hinnatäiendi summa, mis tuleneb kauplustele üleantud kauba
tegelikust sortimendist. Kaupade väljastamisel jaotuslaost
tuleks saatelehed trükkida faktuurmasinatel, mis kergendab
väljastatava kauba struktuurist tuleneva tegeliku kaubandus-
liku mahahindluse väljaarvutamist.

8. Iga kaupluse, kauplustegrupi või sektsiooni kohta
tuleks pidada käibekulude analüütilist arvestust kooskõlas
kehtestatud kulunomenklatuurile.

9. Transiithankijatele (kohalikele kombinaatidele) mako-
stavad transpordikulud ja taara amortisatsioonikulud tuleks
jagada ainult toidukaupade kaupluste vahel proportsio-
nalselt transiithankijatelt saadud kauba maksumusele.

10. Jaotusladude plaanilised kulud tuleks jaotada kaupluste vahel proportsionaalselt kauplustele üleantud kaubandusliku mahahindluse summale, mitte proportsionaalselt kauplustele väljastatud kaupade maksumusele.

11. Administratiivkulud tuleks jaotada kaupluste vahel proportsionaalselt kaupluste tegelikule käibele.

12. Igale kauplusele tuleks kirjalikult vastava õiendiga igakuuliselt teatada selle kaupluse tegelikud majandusliku tegevuse näitajad.

Nende ja teiste abinõude ellurakendamine aitaks oluliselt kaasa isemajandamise tugevdamisele riiklikus jaekaubanduses.

TOOTMISFUNKTSIOONIDE KOHT MAJANDUSTEADUSES

V. Vensel

TPI statistika ja raamatupidamise kateeder

Tootmisfunktsiooni all mõistame matemaatilisi-statistilist mudelit, mis iseloomustab seost tootmisprotsessi resultaadid (toodang) ja seda mõjutavate tegurite (tootmisfondid, tööjõu kulutused jne.) vahel. Üldjuhul võime tootmisfunktsiooni avaldada kujul

$$q = f(x_1, x_2, \dots, x_n),$$

kus q - toodang (kogutoodang, tarbimisväärtuste hulk, rahvatulu jne.)

x_i - tootmisprotsessi resultaati mõjutavad tegurid ($i = 1, 2, \dots, n$).

Tootmisfunktsioone võime käsitleda kui matemaatilisi-statistilisi meetodeid. Rängelt eristada matemaatilisi ja statistilisi analüüsimeetodeid ei ole ilmselt otstarbekas. Enamik majanduses toimivaid seaduspärasusi ja seoseid on oma iseloomult statistilised (vastandades neid funktsionaalsele), mille formaliseerimiseks võime kasutada nii statistilisi kui ka matemaatilisi meetodeid samaaegselt.

Tootmisfunktsioone võime vaadelda ka kui tootmisprotsessi mudeleid - kui sümbolite süsteeme, mis peegeldavad ja imiteerivad materiaalsel tootmisel ning annavad viimase kohta olulist informatsiooni. Tootmisfunktsioonid on ka objektiivse reaalsuse (tootmise) tunnetamise efektiivseks vahendiks.

Tootmisfunktsioonide üheks eriliigiks on statistilised (ökonomeetrilised) tootmisfunktsioonid, mille konstrueerimine baseerub statistilise informatsiooni kasutamisel ning mille parameetrid leitakse statistiliste meetodite (dispersioonanalüüs, mitmene korrelatsioon- ja regressioonanalüüs) abil.

Statistilisi tootmisfunktsioone võib kujult konstrueerida mitmesuguseid, kusjuures enamkasutatavamaiks on Cobbi-Douglase tüüpi tootmisfunktsioonid (astmefunktsioonid), mille üldkuju on järgmine:

$$q = A F^{\alpha} T^{\beta} ,$$

- kus A , α ja β - tootmisfunktsiooni parameetrid, mis leitakse klassikalisel vähimruutude meetodil;
- F ja T - tootmise resultaati mõjutavad tegurid, vastavalt tootmis põhifondid ja tööjõu kulutused.

Statistiliste tootmisfunktsioonide abil võib leida terve rea analüüsi seisukohalt huvipakkuvaid ning konkreetset majanduslikku sisu omavaid näitajaid: üksikute tegurite piirtootlikkused, nende asendatavuse piirnormid, elastsuskoeffitsiendid, tegurite suhtelised ja absoluutsed mõjuulatused jne.

Tootmisfunktsioonide konstrueerimisega seotud probleemid kuuluvad rangelt võttes ökonomeetria kui iseseisva majandusdistsipliini valdkonda. Selle suhteliselt küllaltki efektiivse meetodi valdamine peaks kuuluma kõikide eriharidusega ökonomistide arsenalis. Kõige otstarbekam tundub tootmisfunktsioone käsitleda majandusstatistika koostisosana.

TARBIMISEELARVE NÄITAJAST MAJANDUSSTATISTIKAS

S. S t r a ž

TPI statistika ja raamatupidamise kateeder

Isikliku tarbimise uurimiseks kasutatakse kaubakäibe statistikat, elanikkonna rahaliste tulude ja kulude bilanssi, perekondade eelarvestatistika materjale jms. Olemasoleva lähteinformatsiooni puuduseks on asjaolu, et see ei võimalda küllaldaselt selgitada vabariigi elanikkonna üldkogumi tarbimisstruktuuri, mistõttu oleks vaja kasutusele võtta uus näitaja, mida võiks nimetada tarbimiseelarveks ja mis sisaldaks järgmist informatsiooni:

1. Kaupade ostmine

sellest toidukaubad

mittetoidukaubad

sealhulgas rõivastusesemed

kestuskaubad

2. Teenused

3. Hoiused

Tarbimiseelarve näitaja koostamise aluseks võiks olla kaubakäibe statistikal ja rahaliste tulude ja kulude bilanssil põhinev informatsioon, mida tuleks täiendada perioodiliselt (näiteks üks kord viie aasta järel) läbiviidud väljavõteteliste uurimistega väikehulgimüügi ja transiitartbijate ostude struktuuri kohta.

Nimetatud näitaja põhjal saab parema ülevaate vabariigi elanikkonna rahaliste kulutuste struktuurist ja see võiks olla aluseks elatustaseme prognooside koostamisel.

**KAPITAALMAHUTUSTE PLANEERIMISE
METOODIKAST KÕRGETES
ÕPPEASUTUSTES**

J. P i k k

TRÜ rahvamajandusharude ökonomika kateeder

Kapitaalmahutuste planeerimine kõrgemates õppeasutustes peab lähtuma kõrgema haridusega spetsialistide taastootmise vajadusest, materiaaltehnilise baasi kaasajastamisest ja suurendamisest, õppeasutuste territoriaalse paigutamise otstarbekusest, ehitatavate objektide kvaliteedi tõstmisest jne.

Planeerimistöõde üheks esimeseks etapiks peaks olema materiaaltehnilise baasi tegelike ja plaaniliste näitajate kindlaksmääramine. Siia kuuluvad sellised näitajad nagu õppehoonete, laboratooriumide, spordiehitiste ja ühiselamute vajaliku pinna suurus, raamatufond raamatukogudes, põhifondide ja nende aktiivse osa maksumus ühe üliõpilase kohta jne.

Tähtis tingimus kapitaalmahutuste planeerimiseks kõrgemas koolis on esialgne väärtuseliste näitajate valik eelseisvate kulude arvestuseks põhifondide täiendamisel ja ajakohastamisel. Sel eesmärgil on kasutamiseks rohkem kättesaadavad erikapitaalmahutused, mis võidakse välja tuua võimsuse ühiku (vajaliku pinna ruutmeetri jne.) või ühe üliõpilase kohta.

Käesoleval ajal kasutavad plaaniorganid kõrgemate õppeasutuste materiaaltehnilise baasi arengu planeerimisel erikapitaalmahutuste näitajaid. Kuid sageli esineb, et nor-

matiiivsed näitajad on tegelikest madalamad, millega seoses hoonete tegelik ehitusmaksumus on reeglina kõrgem plaanilisest. See aga mõjub negatiivselt kapitaalmahutuste planeerimise efektiivsusele kõrgemas koolis.

Põhilised lähtetingimused, normid ja eeskirjad kapitaalvahutuste plaanilisteks arvestusteks kõrgemate õppeasutuste kohta tervikuna ja üksikute õppeasutuste kohta on ära toodud NSV Liidu Riikliku Ehituskomitee poolt kinnitatud "Ehituse normides ja eeskirjades".¹ Koos sellega on võimalik üksikuid normatiive täpsustada ja real juhtudel, kui normatiivid puuduvad, neid statistiliste meetodite abil tuletada.

Esineb rida meetodeid ühtede ja teiste näitajate määramiseks, mis iseloomustavad nõutavaid kapitaalvahutuste mahtusid. Näiteks võiksime kõigi ehitiste liikidega kindlustatuse näitaja määrata järgmise valemiga:

$$H_k = \frac{H_n - H_p}{H_n} = \frac{H_t}{H_n},$$

kus H_k - hoonete pinnaga kindlustatuse suhteline näitaja;

H_n - hoonete nõutav pind;

H_t - hoonete tegelikult olemasolev pind;

H_p - pinna puudujääk.

Vaatleme allpool mõningate hoonete osas võimalusi nõutava pinna määramiseks.

1. Ühiskondlik toitlustamine

$$H_n = 0,18 \cdot K \text{ (istekohti) },$$

kus K - üliõpilaste, õppejõudude ja teenindava personali arvestuskontingent;

---

¹ СНВП II-Л. 6-67.

0,18 - normkoefitsient. See näitab, et kõrgema õppeasutuse territooriumil paiknevates ühiskondliku toitlustamise ettevõtetes üldine istekohade arv peab moodustama 18 % K suurusest.

Vastavalt "Ehituse normides ja eeskirjades" toodud soovitudele diferentseeritakse koefitsient 0,18 järgmiselt: sööklate osa moodustab 0,16 ja puhvetite osa - 0,02. Koefitsiendi diferentseerimine põhineb sellel, et erikapitaalmahutused sööklate ja puhvetite ehitamisel on erinevad.

2. Üliõpilaste ühiselamud

$$H_n = K_v \cdot 6 \text{ (m}^2\text{)},$$

kus K_v - ühiselamut vajavate üliõpilaste kontingent;
6 - normeeritav suurus, s. o. elamispiind ühe üliõpilase kohta ruutmeetrites.

3. Õppehooned

$$H_n = K_a \cdot N \text{ (m}^2\text{)},$$

kus K_a - üliõpilaste arvestuskontingent. Õppetöö läbiviimisel ühevahetuseliselt $K_a = K_s + 0,2 K_k$ (statsioonarsete üliõpilaste kontingent + 1/5 kaugõppeüliõpilaste kontingendist). Koefitsient 0,2 on võetud näitlikult, arvestusega, et kaugõppeüliõpilased kasutavad õppehooneid 1/5 ajast, mis on ette nähtud statsionaarsetele üliõpilastele;¹

N - normeeritav näitaja, s. t. ühe üliõpilase kohta vajalik õppepiind ruutmeetrites. N võib kõikuda 6-st kuni 12 m²-ni sõltuvalt õppeasutuse tüübist ja õppijate arvestuskontingendi suurusest.

---

¹ Seda koefitsienti on võimalik täpselt määrata, kui võtta aluseks konkreetsed andmed.

Ülikoolidele, tehnilistele ja põllumajanduslikele kõrgematele õppeasutustele üliõpilaste arvestuskontingendiga 2000 inimest on N suuruseks eraldatud 12 m^2 , arvestuskontingendiga 6000 ja 10 000 inimest - vastavalt 10,8 ja 10 m^2 jne.

Assigneeringute eraldamiseks tuleb, nagu juba eespool märgitud, kasutada erikapitaalmahutusi.

$$M = M_e \cdot H_p ,$$

kus M - nõutavad kapitaalmahutused;

H_p - võimsuste puudujääk antud perioodil ($H_p = H_n - H_t$);

M_e - erikapitaalmahutused.

Siin toodud näitajad kapitaalmahutuste planeerimiseks kõrgemates õppeasutustes, võetuna materiaaltehnilise baasi formeerimise aspektist, peaksid kaasa aitama vastuvõetud otsuste põhjendatusele planeerimistöös.

MAJANDUSTEADUSKONDA ASTUJATE POTENTSIAALSETEST VÕIMETEST

V. Luigaleht
TRÜ raamatupidamise kateeder

Partei 24. kongressi direktiivides rõhutatakse vajadust järjekindlalt laiendada ja pidevalt parandada kaadri - kõigil tasemetel tootmise organiseerijate, kaasa arvatud kõrgem juhtiv kaader - ettevalmistamist ja tema teadmiste täiendamist.¹ Viimase, s. o. kõrgema juhtiva kaadri ettevalmistamisel on tähtis osa ka TRÜ majandusteaduskonnal. Et aga head spetsialisti kujundada, peab eelkõige olema kvaliteetne "algmaterjal".

TRÜ majandusteaduskonda võetakse igal aastal vastu 125-130 põhiliselt antud aastal keskkooli lõpetanud (ca 71 %) noort. Nendest aga lõpetab teaduskonna keskmiselt 70 %, osadel erialadel veelgi vähem. Seega majandusteaduse omandamise kasuks otsustanute arv õppestuudiumi jooksul liialt kahaneb.

Viimastel aastatel on majandusteaduskonna populaarsus küll üldiselt kasvanud, kuid mitte ühtlaselt kõigi erialade osas. Pidevalt on teaduskonnas tehtud ja tehakse tööd selles suunas, et vastuvõtuks saavub kontingent oleks mahukam - annaks suurema valikuvõimaluse, et see oleks kvaliteetsem, et ta jaguneks ühtlasemalt erialade vahel jne.

Analüüsidest aga viimase 3 aasta (1971.-1973.a.) vastu

---

¹ NLKP XXIV kongressi direktiivid NSV Liidu rahvamajanduse arendamise viie aasta (1971-1975) plaani kohta. Tln., 1971, lk. 75.

võtuandmeid, selgub, et nende suundade ellurakendamisel esineb veel suuri puudujääke, samal ajal on aga ka reserve olukorra parandamiseks.

Kui vaadelda andmeid üksikute erialade populaarsuse seisukohalt, siis on erialadevaheline varieerumiskoeffitsient olnud viimase 3 aasta jooksul järgmine.

	1971.a.	1972.a.	1973. a.
Esialgse avalduste laekumise põhjal	23,6	14,5	38,2
Peale sisseastumiseksamite sooritamist	25,1	18,6	27,4

Suurem on olnud varieerumine üksikute erialade vahel 1971. a. ja 1973. a., s. o. neil aastail, kui toimus vastuvõtt kaubatundmise erialale. Ühtlasi näeme teise rea andmetest, et varieerumine 1971.- 1972. a. suurenes veelgi peale eksamite sooritamist. Sellest järeldus, et üksikutele erialadele sooviavaldajate kvaliteet oli erinev. Viimasel aastal oli vastupidine nähe - eksamid vähendasid erialade vahet.

Populaarseks on muutunud kaubatundmise eriala, mille tagajärjel kannatavad teised erialad - eeskätt kaubandusliku raamatupidamise eriala. Sisseastujatega vesteldes aga pole õnnestunud selgitada selle põhjust, pigem on jäänud mulje, et noortel ei ole õiget ettekujutust tööst oma erialal. Osa noorte puhul võivad määravaks olla majanduslikud kaalutlused (puht selle eriala nimetusest lähtudes), sest enamiku sooviks on spetsialiseeruda t ö ö s t u s k a u - p a d e alal.

Tabelis 1 on toodud andmed konkursi kohta erialade lõikes. Siit saab teha ka mõningad järeldused õppidasoovijate kvaliteedi kohta. Kaubatundmise erialal on hälve kõige suurem, sest suure konkursi tõttu paljud, saades esimesel või teisel eksamil rahuldava hinde, loobuvad eksamite sooritamisest. See mõjub negatiivselt noortes järjekindluse kasvatamisele.

T a b e l 1

Konkurss TRÜ majandusteaduskonda erialade lõikes aastail 1971 - 1973
(soovijaid ühele kohale)

Eriala nimetus	Avalduse laekumise põhjal			Peale sisseastumis-eksamite sooritamist			Hälbed		
	1971	1972	1973	1971	1972	1973	1971	1972	1973
Rahandus ja krediit (eesti õppekeelelega)	1,64	1,90	1,52	1,36	1,25	1,33	0,28	0,65	0,19
Rahandus ja krediit (vene õppekeelelega)	1,88	1,84	1,56	1,56	1,28	0,93	0,32	0,56	0,63
Kaubandusökonoomika	-	2,5	-	-	1,82	-	-	0,68	-
Kaubatundmine	3,15	-	4,04	2,0	-	2,11	1,15	-	1,93
Kaubandusraamatupidamine	1,48	1,46	1,46	0,8	0,88	1,18	0,68	0,58	0,28
Majandusküberneetika	2,08	1,33	2,08	1,21	1,17	1,83	0,87	0,16	0,25
Teaduskonna keskmine	2,14	1,74	2,26	1,45	1,30	1,48	0,69	0,44	0,78

Kõige suurem on konkursis tabeli andmete põhjal kaubandamise ja kaubandusökonoomika erialal, mis eeldab kõige võimekamaid noori nendele erialadele ja seega ka kvaliteetsema kõrgema haridusega spetsialisti kujunemist. Tugev oli viimasel aastal kontingent ka majandusküberneetika erialal. Paranemist on märgata veel rahanduse ja krediidi erialal, ning kaubandusraamatupidamise erialal. Halvenenud on aga pidevalt olukord rahanduse ja krediidi eriala vene õppekeelele rühmas.

Raskemaks sisseastumiseksamiks majandusteaduskonda astujaile on matemaatika kirjalik eksam. Tabelis 2 on andmed matemaatikaeksami tulemuste kohta kahel viimasel aastal. Kui eespool võis mõningaid järeldusi teha sisseastujate kvaliteedi kohta konkursi põhjal, siis eksamitulemuste alusel võib seda täpsustada.

1972. aastaga võrreldes on küll tulemused mõningal määral paranenud, kuid siiski on väga suur "mitterahuldavate" ja "rahuldavate" hinnete osatähtsus - üle 50 %. Ja seda kõikide erialade osas, välja arvatud küberneetika eriala, kus viimasel aastal oli madalama poole hinnete osatähtsus 37,6 %. Seejuures on üllatav, et ka suure konkursiga erialadel, kus võiks seetõttu eeldada tugevamat kontingenti, on tulemused peaaegu samad.

Tekib küsimus, kas majandusteaduskonda ei tulegi ehk keskkoolidest nõrgem pool, vähemalt reaalselt? Allpool toodud tabel 3 andmed aga eitavad seda.

Keskkooli keskmisega "5" ja "4,5" osatähtsus avalduste üldarvust 1971. a. oli 30,3 %, väljalangevus 17,3 %; 1973. a. vastavalt 34,6 % ja 25,3 % - suhteliselt suurenenud. Selliste keskmiste puhul hindeid alla "4" tunnistusel tavaliselt olla ei tohiks.

Keskmisega "4" õppidasoovijate osatähtsus avalduste üldarvust ja väljalangevus on olnud enam-vähem kogu aeg samal tasemel. Madalama keskmise juures on seosed loogilisemad. Võib oletada, et kõrgema keskmisega noortele valmistab eksamite sooritamine raskusi põhjusel, et nad keskkoolis olid eksamitest vabastatud. Ka õppetöö tulemused ülikoolis, eri-

T a b e l 2

Matemaatika sisseastumiseksamite tulemused TRÜ majandusteaduskonnas
aastail 1972 - 1973 (protsentides üldarvust)

Eriala	Väga häid		Häid		Rahuldavaid		Mitterahuldavaid		Kokku
	1972	1973	1972	1973	1972	1973	1972	1973	
Rahandus ja krediit (eesti õppekeelelega)	13,3	17,1	21,0	28,6	50,0	48,6	15,7	5,7	100,0
Rahandus ja krediit (vene õppekeelelega)	12,5	2,6	31,3	28,9	50,0	50,0	6,2	18,5	100,0
Kaubandusökonoomika	9,1	-	27,3	-	49,1	-	14,5	-	100,0
Kaubatundmine	-	11,1	-	31,3	-	45,5	-	12,1	100,0
Kaubandusraamatupidamine	8,3	2,9	11,1	31,4	58,4	42,8	22,2	22,9	100,0
Majandusküberneetika	12,5	33,3	34,4	29,2	43,7	31,3	9,4	6,3	100,0
Kokku	11,0	13,7	25,3	30,1	50,3	43,7	13,4	12,5	100,0

T a b e l 3

Laekunud avalduste ja väljalangevuse osatähtsus
keskkooli keskmiste hinnete lõikes TRÜ majandus-
teaduskonnas aastail 1972 - 1973
(protsentides üldarvust)

Keskkooli keskmine hinne	1972. a.		1973. a.	
	Avalduste laekumine	Välja- langevus	Avalduste laekumine	Välja- langevus
5,0	2,9	0	4,5	1,4
4,5	27,4	17,3	30,1	23,9
4,0	39,4	37,0	36,4	34,0
3,5	28,8	42,0	26,8	36,9
3,0	1,5	3,7	2,2	3,8
	100,0	100,0	100,0	100,0

ti esimesel eksamissessioonil näitavad, et tihti on raskusi just sellistel noortel.

Eeltoodud analüüsi põhjal võib teha mõningad järeldused ja ettepanekud majandusteaduskonna üliõpilaskontingendi potentsiaalsete võimete tugevdamiseks:

- teaduskonna erialade propageerimisel selgitada põhjalikumalt ühe või teise eriala spetsiifikat, tulevast praktilist tööd jne., et vältida juhuslikkust eriala valikul, ühtlustada konkurssi kõikidel erialadel;

- suurendada majandusalast propagandat vene keskkoolides, eeskätt Tartu linnas;

- keskkoolides teaduskonna tutvustamisel juhtida tähelepanu seni esinenud raskustele sisseastumiseksamite sooritamisel (seda just matemaatika eksami osas);

- pidada vajalikuks jätkata ülikoolis nende noortesisseastumiseksamite ja õpingutulemuste uurimist, kes keskkoolis olid vabastatud eksamitest.

JUHTIVATE KAUBANDUSTÖÖTAJATE TÄIENDUSKURSUSTE ORGANISEERIMISEST

H. P a u t s

TRÜ kaubatundmise ja kaubanduse organiseerimise kateeder

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 1960. a. 6. oktoobri määruse nr. 401 "Rahvamajandusharude juhtivate ja insenertehniliste töötajate ning riigiaparaadi töötajate kvalifikatsioonitõstmise süsteemist" alusel hakkas TRÜ majandusteaduskond Eesti NSV Kaubandusministeeriumi ettepanekul organiseerima oma endistele kaubanduserialade lõpetajatele täienduskursusi.

Töoga alustati 1961. a. ja see kestab siiani. Mõõdunud 14 aastat on tõstatanud probleeme ja küsimusi, millest mitmed on kas lõplikult lahendatud või igakordselt lahendatavad teatud kindla skeemi, kindla šablooni järgi. Viimaste hulka kuulub rida organisatsioonilisi küsimusi, mis kerkiwad esile iga uue õpperühma töö alustamisel ja läbiviimisel. Samal ajal on probleeme, mis säilitavad uudsuse jooni alati seks, nagu näiteks õppeplaanide täiendamine, õppe-metoodiliste küsimuste lahendamine jt.

Antus puudutame peamistest järgmisi probleeme:

- 1) kursustega hõivatus;
- 2) õpperühmade koosseis;
- 3) õppevahendid;
- 4) iseseisev töö.

Õpperühmade komplekteerimine on praegu Eesti NSV Kaubandusministeeriumi ülesandeks. 1962. ja 1963. aastal võttis sellest tööst osa ka ETKVL. Õpperühmade arv on üksiku-

tel aastatel olnud vägagi erinev. Kuuekümnendate aastate alguses ulatus nende arv kolmeni, pärastpoole esines isegi aastaid, kus kursusi üldse ei toimunud. Alates 1972. aastast on Eesti NSV Kaubandusministeeriumi uue kaadriosakonna juhataja organiseerimisel asi hakanud paranema: 1972. a. töötas kaks, 1973. a. aga kolm rühma, nendest üks kaugõppe korras. Kerkib küsimus, kas kahest-kolmest rühmast aastast piisab?

Kord näeb ette, et iga juhtiv töötaja peab oma kvalifikatsiooni kursuste korras vähemalt iga viie aasta tagant tõstma. Meie vabariigi Kaubandusministeeriumi süsteemis töötas 1973. a. novembris umbes 380 kõrgema kaubandusliku eriharidusega inimest (225 kaubandusökonomisti, 104 tööstuskaubatundjat - kaubanduse organiseerijat ja 54 toidukaubatundjat - kaubanduse organiseerijat). Siit järeldub, et viieaastase tsükli puhul peaks igal aastal viibima kursustel vähemalt 75 inimest, s. o. kolm rühma à 25 kursuslast. Ent ei tohi unustada ka varasemate aastate mahajäämust: palju on neid, kes käisid viimati kursustel 7 - 10 aastat tagasi, ja selliseidki töötajaid, kellele kvalifikatsioonitõstmise kursuste liinis on üpris võõras. Samuti peab arvestama iga-aastaste uute lõpetajatega TRÜ-st ja mujalt. Nii tundub, et esialgu on isegi neli rühma vähevõitu, rääkimata kõrgema eriharidusega töötajatest ETKVL-is.

Õpperühmade koosseis on viimastel aastatel olnud kohati õige kirju: kaubandusökonomistid, toidu- ja tööstuskaubatundjad. Nendele on lisandunud teiste erialade kõrgema haridusega töötajaid, kuid üksikutel juhtudel ka kõrgemat eriharidust mitteomavaid juhtivaid töötajaid. Kirjule erialapildile lisandub veel kirjum kutsealade pilt. Siit on pikemata selge, et kõiki rahuldava õppeplaani koostamine pole sugugi kerge töö. Tundub, et praeguse rühmade arvu juures neid spetsialiseerida ei saa. Pealegi ei rahuldaks näiteks tööstuskaubatundjaid see, kui neile loetakse tööstuskaupu üldse, mitte aga kultuurikaupu selle rühma kaubatundjatele jne. Ja kas ongi rühmade sügavam spetsialiseerimine üldse õige, kui mõtleme ja tahame arendada unifitseerimist?

Õppeplaanid on algusest peale leidnud pidevat täiendamist ja uuendamist vastavalt sellele, kuidas teadus, teooria ja tegelik elu on tõstatanud uusi ning endistega võrreldes aktuaalsemaid probleeme ja ülesandeid. Muudatused õpperühmade õppeplaanidesse viiakse sisse TRÜ majandus-teaduskonna õppejõudude, praktikute ja ENSV Kaubandusministeeriumi juhtivate töötajate ühiste konsultatsioonide alusel. Kui võrrelda näiteks juhtivate kaubandustöötajate 1961. ja 1973. aasta õppeplaanide õppeainete lõikes, näeme, et need on vägagi erinevad.

Õppeained Eesti NSV juhtivate kaubandustöötajate täienduskursustel 1961. ja 1973. a.

Õppeaine nimetus	1961. a.		1973. a.	
	tunde	osatahtsus (%)	tunde	osatahtsus (%)
1. Majanduspoliitilisi küsimusi	20	9,0	16	10,0
2. Peatükke sotsialismi poliitilisest ökonomiast	20	9,0	12	7,0
3. Juhtimine	-	-	50	31,0
4. Uudseid küsimusi plaanimises ja arvestuses	50	23,0	52	33,0
5. Valitud peatükke kaubandusökonomikast	68	31,0		
6. Põhiküsimusi kaubanduse organiseerimisest ja tehnikast	62	28,0	30	19,0
	220	100,0	160	100,0
			20	
			180	

Ilmekamalt paistaksid muudatused välja teemade lõikes, mida antus ruumpuudusel tuua ei saa. Vihjame ainult sellele, et praeguses õppeplaanis on kaubandusökonomika alla viidud sellised teemad nagu maatriksbilanss (5 tundi), programmeer-

rimine (8 tundi), tarbimise ja nõudluse analüüsimise ja prognoosimise majandusmatemaatilised meetodid (6 tundi). Juhtimise all käsitletakse muude seas teemasid "Juhtimise mehhaniseerimine ja automatiseerimine" ja "Majanduskübernaetika ja kaubanduse juhtimine". Loetletuid, alates mat-riksbilansist, esimeses õppeplaanis üldse ei olnud.

Näeme, et esiplaanile on kerkinud juhtimine ja mate-maatika.

Spetsiaalse õppeplaani sai kaugõppe korras 1973. a. tööd alustanud juhtide reservi ettevalmistamise kursus (tunde 2 aasta jooksul 250).

Üks murekamaid küsimusi on kursuslaste iseseisev töö. Tavaliste täienduskursuste rühmad töötavad statsionaarse õppetöövormi alusel. Ühe kuu jooksul on nendel kokku 180 tundi auditoorset tööd, mis annab keskmiselt 8 tundi loen-guid ja praktikume päevas, incl. laupäevad (arvestusteks on jäetud 4 päeva). Pikad päevad vaimset tööd auditooriumis väsitavad. Nõuda kursuslastelt veel ulatuslikku ise-seisvat tööd õhtu- ja öötundidel ei oleks õige. Järelikult peab iseseisva töö andmisega olema tagasihoidlik: seda mitte tehes vähendame kursuste efektiivsust. Olukorra pa-ramandamiseks peab veel kord kaaluma võimalusi kuu jagami-seks kahte ossa, nii et kujuneks sobiva pikkusega aeg ka-he sessiooni vaheliseks iseseisvaks tööks.

S i s u k o r d

Saateks	3
<u>Mereste, U.</u> Majandusalase õkuskeele korraldamise mõningaid üldpõhimõtteid	5
<u>Kivistik, J.</u> Autotranspordialasest terminoloogiast..	9
<u>Sarv, H.</u> Fondide ja vahendite mõistetes on vajalik senisest suurem selgus	12
<u>Ivask, T., Lilover, L.</u> Tootmisharude ökonomika õpetamise metoodikast (noor- ja nuumveisekasvatuse näitel)	16
<u>Рудсепп В.Р.</u> О методике преподавания основ "АСУ-финансы предприятий"	22
<u>Kauer, Ü.</u> Pangakrediidi efektiivsuse õppe-metoodilisi probleeme.....	30
<u>Sarapik, L.</u> Probleemõppe rakendamisest inseneride ökonomikaalasel ettevalmistamisel ...	36
<u>Sarapik, J.</u> Süstemaatilise enesekontrolli kasutamise võimalustest raamatupidamise praktikumides	39
<u>Kuusik, M.</u> Puudustest üliõpilastööde koostamisel..	44
<u>Parvel, K.</u> Mõningaid isemajandamise probleeme riiklikus jaekaubanduses arvestuse tsentraliseerimise tingimustes.....	47
<u>Vensel, V.</u> Tootmisfunktsioonide koht majandusteaduses	51
<u>Straž, S.</u> Tarbimiseelarve näitajast majandusstatistikas	53

<u>Pikk, J.</u>	Kapitaalvahutuste planeerimise meetodikast kõrgemates õppeasutustes..	54
<u>Lõigaleht, V.</u>	Majandusteaduskonda astujate potentsiaalsetest võimetest	58
<u>Pauts, H.</u>	Juhtivate kaubandustöötajate täienduskursuste organiseerimisest	64

ВОПРОСЫ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ
ПРИКЛАДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

I

На эстонском языке

Тартуский государственный университет
ЭССР, г. Тарту, ул. Кликкооли, 18.

Vastutav toimetaja Ü. Kauer

Korrektorid J. Laanekask ja I. Pauska

Fa1jundamisele antud 4.111 74. Trükipaber nr.1,
30x42.1/4. Trükipoognaid 4,5. Tingtrükipoognaid
4,19. Arvestuspoognaid 3,12. Trükiarv 200 eks.
MB 02604. Tell. nr. 306.

TRÜ rotaprint, ENSV, Tartu, Pälsoni tn. 14.

Hind 21 kop.

21 kop.